

ARTISTES I ARTESANS DEL CAMP DE TARRAGONA ENTRE EL SEGLE XVI I EL XVIII. NOTES D'ARXIU

Sofia Mata de la Cruz

Paraules clau: Història de l'art, Camp de Tarragona, arxius patrimonials.

Resum: El treball que s'aporta a continuació ofereix una sèrie de dades documentals referents a quaranta-quatre artistes i artesans (argenteres, dauradors, entalladors, escultors, fusters, mestres de cases, pintors i vidriers) actius entre el segle XVI i el XVIII a diverses poblacions del Camp de Tarragona (Alcover, Bràfim, Montbrió, Mont-roig, Reus, Riudecanyes, Riudoms, la Selva del Camp, Valls i Vila-seca) i d'altres comarques (Pratdip, Vilalba Sasserra).

Abstract: The essay that is brought forward below informs about a series of documentary data concerning forty-four artists and craftsmen (silversmiths, gilders, image-carvers, sculptors, carpenters, master builders, painters, glassmakers) working between the XVIth and the XVIIIth centuries in several villages and towns in Camp de Tarragona (Alcover, Bràfim, Montbrió, Mont-roig, Reus, Riudecanyes, Riudoms, la Selva del Camp, Valls i Vila-seca) and in other areas (Pratdip, Vilalba Sasserra).

I. Introducció

Les dades que es presenten s'han obtingut de dues fonts documentals atípiques. La primera és una selecció de documents procedents dels arxius de Valls duta a terme per Indaleci Castells i Oller (1864-1930). Indaleci Castells, que va ser alcalde de Valls i

I
Q
U
A
D
E
R
N
S
D'
A
R
T
I

president de la Cambra de Comerç de la mateixa població, és una figura senyera de la vida cultural de la capital de l'Alt Camp. Cronista, arxiver i bibliotecari, va ser fundador de diversos diaris i setmanaris vallencs (*El Eco de Valls*, *La Crónica de Valls*, *La Actualidad*), editats a la seva impremta, on va publicar, amb el seu nom o sota pseudònim, múltiples articles que donen a conèixer dades documentals de gran importància relatives a la història de Valls. També, des de la Impremta Castells, va fer possible l'edició d'obres d'autors vallencs.¹ El fons documental procedent de la Impremta Castells, ara custodiat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), conserva interessants documents originals, inèdits fins ara, que aporten dades d'importància sobre la vida artística de Valls, especialment sobre el mobiliari litúrgic de l'església arxiprestal de Sant Joan.²

La segona selecció de documents procedeix d'un altre fons documental atípic. En aquest cas, dels documents personals de Salvador Vilaseca Anguera (1896-1975), conservats al Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca de Reus. Salvador Vilaseca, metge i prehistoriador, és una de les figures més destacades de la capital del Baix Camp.³ A banda de la seva activitat professional en el camp de la medicina, les seves investigacions en el món de la prehistòria i de la història de Reus i de la seva comarca l'han convertit en un referent cultural de la capital del Baix Camp. Va ser el primer director del Museu de Reus, entitat que actualment es troba desglossada entre el Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca de Reus i el Museu d'Art i d'Història de Reus, sota la tutela de l'Institut Municipal de Museus de Reus (IMMR). El fons documental personal de Salvador Vilaseca inclou alguns documents originals procedents dels arxius de Reus i també notes manuscrites que el mateix Vilaseca prenia en el decurs de les seves investigacions en els arxius reusencs. Les dades que s'aporten en aquest treball procedeixen de l'examen de les anotacions fetes per Salvador Vilaseca. Són notícies referents a actuacions d'artistes del segle XVII, de Reus o d'altres poblacions, extretes per Vilaseca de diversos documents notariais de Reus.⁴

¹ Sobre la figura d'Indaleci Castells, vegeu l'obra de MARTINELL, Cèsar: *L'Indaleci Castells que vaig conèixer i la seva obra literària*. Valls, 1964. Amb motiu de l'exposició monogràfica sobre la seva figura, celebrada a Valls l'any 2005 (*Exposició Indaleci Castells i el seu temps*), la revista val·lenca *Quaderns de Vilaniu* va editar un número monogràfic sobre Indaleci Castells (núm. 48, novembre de 2005), amb el catàleg de l'exposició i amb aportacions i estudis de Pere Altès i Serra, Margarida Aritzeta i Abad, Josep M. Figueres, F. Costas i Jové, Maria Martinell i Taxonera i Francesc Murillo i Galimany.

² El coneixement sobre l'existència d'aquest fons documental el dec al Sr. Jordi París i Fortuny, director del Museu de Valls. Agraïxo les facilitats per la seva consulta al Sr. Salvador Cabré i a la Sra. Elisabet Baldor, de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC).

³ Sobre la figura de Salvador Vilaseca, vegeu el catàleg de l'exposició *Salvador Vilaseca. Una obra perdurable*, coord. A. Figueras i J. Massó. Museu Comarcal Salvador Vilaseca. Reus, 1996.

⁴ Agraïxo la informació sobre aquest fons documental i les facilitats per la seva consulta que em van proporcionar el director del Museu d'Art i d'Història de Reus, el Sr. Marc Ferran, i el director del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca de Reus, el Sr. Jaume Massó.

La coincidència de l'examen d'ambdós fons documentals va revelar un interessant flux d'artistes de Valls o establerts en aquella població que treballaren a Reus, i a la inversa. A continuació, es detallen, separades per epígrafs professionals, les notícies documentals protagonitzades pels diversos artistes i artesans estudiats, tots ells actius al Camp de Tarragona entre el segle XVI i el XVIII. Sempre que ha estat possible, s'han completat les notícies amb una succinta biografia de cada personatge, a la qual s'integra la nova informació trobada als arxius anteriorment esmentats. La part de la biografia remarcada en negreta indica l'aportació nova, fruit d'aquest treball.

2. Argenters

ONOFRE ARANDES

30 de gener de 1695. Reus. L'argenter Onofre Arandes apareix com a fiador, juntament amb el pare Joan Puig, en la presa de censal que el daurador Joan Pau Ferrer efectua per un total de 100 lliures.⁵

Biografia. Onofre Arandes, argenter de Reus. Figura com a testimoni a Reus (1674). El gremi de blanquers de Reus intenta vendre-li les trenes de plata de la vella bandera (1690). **Apareix documentat com a fiador del daurador Joan Pau Ferrer (1695).**⁶

MARIÀ BOLLÓ

2 de juliol de 1724. Valls. L'argenter Marià Bolló figura com a membre de la confraria de Sant Eloi i Sant Antoni de Pàdua de Valls en el contracte amb els dauradors Pau i Francesc Morales en què s'acordà el daurat del retaule de la confraria.⁷

Biografia. Marià Bolló era fill de l'argenter Damià Bolló i Casasses, originari de Taradell (Osona) i establert a Valls. Marià havia nascut a Reus i s'establí també a Valls. Documentat a Valls el 1719. **El 1724 era membre de la confraria de Sant Eloi de Valls.** Treballà per a la confraria de la Sang de Jesucrist de Valls (1732). Fou pare de l'argenter vallenc Marià Bolló i Queralt. Morí el 1745, a Valls.⁸

MAGÍ FERRET

1633. Reus. Magí Ferret, argenter, cobra 64 lliures.⁹

⁵ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁶ VILASECA BORRÀS, 1954, p. 234; 1970, p. 58, 60.

⁷ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1704-1827.

⁸ MORAGAS, 1927, p. 13; 1935, p. 62-63, 65. *Diccionari Ràfols*, I, p. 143. OLESTI, 1991, p. 128.

⁹ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera. Llibre de Parlaments de la Sang, fol. 86v.

Biografia. Magí Ferret, argenter documentat a Barcelona el 1617. Establert posteriorment a Reus. Va fer una creu processional de plata sobredaurada per a les Borges del Camp (1632-1633). **Rep un pagament a Reus, el 1633.** Tot i que la nota no indica res més, possiblement es tractava d'un pagament per la seva feina a la creu processional de les Borges del Camp. Per la custòdia processional de plata sobredaurada amb esmalts, que va realitzar per a la prioral de Sant Pere de Reus (1636), va rebre quinze pagaments entre l'any 1635 i el 1638.¹⁰

ISIDRE REMENTAL

30 de juny de 1667. Reus. Isidre Remental, argenter de Barcelona, rep de Francesc Dalmau, pagès, síndic de Montbrió, 31 unces de plata per realitzar un calze, amb peu, que al final ha de pesar 35 unces. L'argenter es compromet a acabar-lo en els sis mesos propers i la població de Montbrió es compromet per la seva part a pagar la resta de plata necessària per fer el calze i les mans de l'argenter.¹¹

Biografia. Isidre Remental, argenter de Barcelona. Contracta a Reus un calze de plata amb el síndic de Montbrió (1667).¹²

3. Dauradors

CRISTÒFOR ARGÜELLO

27 de maig de 1674. Reus. Cristòfor Argüello, daurador de la vila de Riudecanyes, fill de Josep Argüello, daurador de la mateixa vila, i de Caterina, acorda el seu matrimoni amb Teresa, filla de Tomàs, pagès de Reus, i de Magdalena. El 28 d'agost del mateix any se signen els capítols matrimonials.¹³

6 d'agost de 1676. Reus. Cristòfor Argüello *deurator sive daurator*, juntament amb Josep Puig, oller de Reus, en l'any present sagristans de Santa Anna de la mateixa vila, fan àpoca a Francesc Gay, botiguer de Reus i clavari de la Sang, per un import de 10 lliures, a favor de Tecla Vilanova, de Reus.¹⁴

Biografia. Cristòfor Argüello. Daurador natural de Riudecanyes, fill de Josep Argüello, daurador de la mateixa població, i nét del pintor Tomàs de Argüello. Establert a Reus, **el 1674 va convenir el seu matrimoni amb Teresa, donzella de Reus, filla d'un pagès de la mateixa població. El 1676 fa àpoca de 10**

¹⁰ *Diccionari Ràfols*, I, p. 427. VILASECA BORRÀS, 1955, p. 8; 1970, p. 59 i 64, làms. IX i X. DOMINGO, 1977, p. 59. MARTÍNEZ SUBÍAS, 1992, p. 207, cat. 162; p. 208, cat. 163.

¹¹ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera (Man. Joan Garau).

¹² Esmentat succintament a VILASECA BORRÀS, 1970, p. 60.

¹³ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

¹⁴ *Ibidem*.

lliures com a sagristà de Santa Anna de Reus. El 1678 va fer usufructuària la seva esposa Teresa. El mateix any va vendre una peça de terra. Documentat a Valls el 1666 o 1676.¹⁵

JOSEP ARGÜELLO

27 de maig de 1674. Reus. Josep Argüello, daurador de la vila de Riudecanyes, assisteix a l'acord de matrimoni del seu fill Cristòfor Argüello, també daurador de la mateixa vila, amb Teresa, filla de Tomàs, pagès de Reus, i de Magdalena.¹⁶

Biografia. Josep Argüello, pintor i daurador de Riudecanyes, on va néixer l'any 1617, fill del pintor Tomàs de Argüello i d'Àngela, de la mateixa població. Fou el pare del daurador Cristòfor Argüello. Casat amb Caterina, amb la qual va tenir un fill el 1655, Claudi, i un altre, Cristòfor. Casat en segones núpcies el 1659, va tenir un altre fill anomenat Tomàs. **Va estar present en el contracte de matrimoni del seu fill Cristòfor Argüello amb Teresa, donzella de Reus (1674).**¹⁷

JOAN PAU FERRER

30 de gener de 1695. Reus. Joan Pau Ferrer, que consta com a daurador de Reus, pren a censal 100 lliures de la confraria de la Sang. Són fiadors Onofre Arandes, argenter, i Joan Puig, paraire.¹⁸

Biografia. Joan Pau Ferrer, daurador de Valls actiu també a Reus. **El 1695 pren a censal 100 lliures de la confraria de la Sang de Reus.** Va daurar el retaule de Sant Prim i Sant Isidre, a la Selva del Camp (1687), s'oferí per daurar el retaule major de Sant Joan de Valls (1699), i juntament amb el seu fill Jaume va daurar el retaule de Sant Esteve, de la confraria de fadrins, a Sant Joan de Valls (1707). També va daurar l'altar major del santuari de Misericòrdia, a Reus (1713), el misteri del Davallament, pertanyent a la confraria de Sant Isidre i Santa Llúcia del gremi de pagesos de Reus (1719) i el misteri de la Crucifixió, del gremi de blanquers i assaonadors de Reus (1727).¹⁹

¹⁵ MORAGAS, 1934, p. 297. MATA, 2005, p. 352, n. 625.

¹⁶ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

¹⁷ *Diccionari Ràfols*, I, p. 53. VIDAL I SOLÉ, 1989-2, p. 456.

¹⁸ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera. Llibre de Parlaments de la Sanch, fol. 86v.

¹⁹ MORAGAS, 1927, p. 13. MORAGAS, 1934, p. 317. *Diccionari Ràfols*, I, p. 421. VILASECA BORRÀS, 1954, p. 216. VILASECA ANGUERA-VILASECA BORRÀS, 1963, p. 34-35. VILASECA BORRÀS, 1965, p. 41-43. DOMINGO, 1972. OLESTI, 1991, p. 260.

PAU MORALES I PRAT - FRANCESC MORALES I ANGLÈS

2 de juliol de 1724. Valls. El daurador Pau Morales i Prat, originari de Reus i establert a Valls, juntament amb el seu fill, Francesc Morales i Anglès, de Valls, contracten amb la confraria dels ferrers de Valls (sota l'advocació de Sant Eloi i Sant Antoni de Pàdua) el daurat del retaule de la confraria, dedicat a sant Antoni de Pàdua i sant Eloi, que es trobava a la capella de la confraria de la mateixa advocació, a l'església de Sant Joan de Valls. Entre els membres de la confraria s'esmenta l'argenter Marià Bolló. El preu fixat foren 490 lliures i el termini per acabar la feina s'establí en 10 mesos. La feina acordada incloïa la policromia i el daurat del retaule i dels seus "costats collaterals", la policromia en color blau i el daurat dels arcs, de l'escultura i de la talla arquitectònica, els "celos rassos de las llunetas", els florons, la "tarja dels arcs" i "los minyons" (angelets o *putti*).²⁰

El retaule, de talla, havia estat contractat el 1696 per l'escultor sarraenc Isidre Espinalt i Travera (†1740) pel preu de 640 lliures, que també va encarregar-se dels laterals del retaule el 1711, per 466 lliures.²¹

Biografia. Pau Morales i Prat era natural de Reus, fill d'un terrissaire. Es va establir a Valls, on es va casar amb Paula Anglès i on va viure fins a la seva mort, el 1735. Vivia al carrer de l'Església. El 1699 va participar en el concurs establert per al daurat del retaule major de Sant Joan, que s'oferí a fer per 6.000 lliures. A Valls, contractà el daurat del retaule de la confraria dels fadrins o de Sant Esteve (1704), treball cancel·lat posteriorment, el de la confraria dels corders o de Santa Caterina (1718), va fer alguns treballs de pintura a la capella de les Ànimes (1718) i també al Novenari de les Ànimes (1721), policromà i daurà el retaule de la confraria dels mercaders i artistes o de la Concepció de Maria i el Sacratíssim Nom de Jesús (1721). **Ensems amb el seu fill Francesc Morales i Anglès, daurà el retaule de la confraria dels ferrers o de Sant Eloi i Sant Antoni de Pàdua (1724).** Daurà un retaule a Barberà que havia tallat Isidre Espinalt i Travera (1725-1726). El 1729, també amb el seu fill Francesc, va fer treballs de policromia i daurat a la capella de la confraria dels pagesos o de Sant Pere i Sant Isidre, de Valls. El 1732 daurava el retaule de Sant Isidre, a Altafulla.²²

Biografia. Francesc Morales i Anglès, daurador i pintor de Valls. Fill de Pau Morales i Prat. El 1726 esposà amb Magdalena Bover. Amb el seu pare treballà a l'església de Sant Joan de Valls, **durant el retaule de la capella de Sant Eloi i Sant Antoni de Pàdua (1724)** i el retaule de la capella de Sant Pere i Sant Isidre (1729). En solitari, intervingué, a Sant Joan de Valls, a la capella de Santa Úrsula (1736) i en di-

²⁰ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1704-1827.

²¹ MORAGAS, 1934, p. 305. *Diccionari Ràfols*, I, p. 378. VENTURA, 1984, p. 21-22. FABRA, 1985, p. 5. DORICO, 1998, p. 82-83.

²² MORAGAS, 1934, p. 314-315, 319-320. *Diccionari Ràfols*, II, p. 793-794. ROVIRA, 1979, p. 98, 104. FUGUET, 1981, p. 274-275. GRAU-PUIG, 1989, p. 82. BASSEGODA, 1990, p. 159-160. GRAU-PUIG, 1990, p. 136. *Alba daurada*, 2006, p. 269. MATA-PARÍS, 2006, p. 144-145.

verses ocasions a la capella de les Ànimes (1736, 1756, 1760, 1762, 1766). Realitzà el daurat dels retaules de la capella de Sant Miquel i la del Santíssim d'Altafulla (1745), va fer diverses feines a casa Baldrich de Valls (1755-1767), va daurar el retaule de Sant Marc i Sant Crispí de Sant Joan de Valls (1756), el túmul de les Ànimes de Valls (1756), policromà un Sant Crist a Selma (1759), daurà el retaule major del Vendrell (1772) i treballà a l'ermita del Remei d'Alcover (1773). Daurà el marc de l'urna del Sant Crist de la capella de les Ànimes de Sant Joan de Valls (1779).²³

PERE PAU VINYALS

16 de juliol de 1699. Valls. Contracte entre la confraria dels ferrers de Valls, dedicada a sant Eloi i sant Antoni de Pàdua, i el daurador Pere Pau Vinyals, que hi obliga els seus béns.²⁴

El retaule de la confraria dels ferrers i argenters, dedicada a sant Eloi i sant Antoni de Pàdua, havia estat contractat el 1696 per l'escultor sarralesc Isidre Espinalt i Travera (†1740), i no va ser policromat i daurat per Pau i Francesc Morales fins el 1724. El document del 1699 no fa referència al retaule de la confraria dels ferrers, sinó que seria un acord previ al contracte del 1700, referent al retaule de Sant Francesc Xavier.

13 de juny de 1700. Valls. Contracte entre la confraria dels ferrers de Valls, dedicada a sant Eloi i sant Antoni de Pàdua, i el daurador Pere Pau Vinyals, el qual es compromet, per un import de 75 lliures, a realitzar la feina de “deorar y acolorir lo retaulo de S. Francisco Xavier” de l'església parroquial de Valls. L'import inclou la policromia i el daurat d'un es de imatges de sant Pere i sant Pau, del frontal de l'altar i de les grades de l'altar (“els bancs”).²⁵

El retaule de Sant Francesc Xavier segurament havia estat encarregat vers el 1693 a Lluís Bonifaci (el besavi), a qui s'atribueix. Pere Pau Vinyals havia capitulat, el 28 de desembre de 1697, amb la confraria dels preveres o de la Rda. Comunitat de Valls, dedicada a sant Francesc Xavier, la policromia i el daurat del retaule de Sant Francesc Xavier, a la capella d'identica advocació de l'església de Sant Joan de Valls, pel preu de 700 lliures. El contracte posterior amb la confraria dels ferrers, que especifica una sèrie de feines en el retaule de la confraria dels preveres, obra a la qual ja hi havia treballat el daurador tres anys abans, podria correspondre a terminis i treballs encara no pagats del tot per la confraria dels preveres, que haurien estat assumits per la confraria dels ferrers. Afectat en 1936, es conserva un plafó amb la figura del titular.²⁶

²³ MORAGAS, 1934, p. 314-315, 319-320. *Diccionari Ràfols*, II, p. 793-794. ROVIRA, 1979, p. 98, 104. FUGUET, 1981, p. 274-275. GRAU-PUIG, 1989, p. 82; 1990, p. 136. BASSEGODA, 1990, p. 159-160. *Alba daurada*, 2006, p. 269. MATA-PARÍS, 2006, p. 144-145.

²⁴ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ MORAGAS, 1934, p. 316. VENTURA, 1984, p. 26.

Biografia. Pere Pau Vinyals, escultor i daurador, natural de Barcelona. Pertanyia a una nissaga de dauradors, ja que era fill de Josep Vinyals i nebot de Francesc Vinyals, així com germà dels dauradors Erasme i Feliu Vinyals. S'establí a Valls, on consta que ja era veí el 1719. Va ser col·laborador de l'escultor Lluís Bonifaci, el besavi (†1697), a qui va seguir en el seu periple pel Camp de Tarragona fins que el mestre morí. A Valls, Pere Pau Vinyals contractà el daurat del retaule de la confraria de preveres o de Sant Francesc Xavier (1697). Va finalitzar un retaule de Montbrió del Camp que Lluís Bonifaci deixà inacabat (1697-1698). S'oferí a daurar el retaule major de Sant Joan de Valls per 4.200 lliures (1699). Juntament amb l'escultor reusenc Francesc Sans va realitzar el retaule de la capella de Sant Esteve o de la confraria dels fadrins, a Sant Joan de Valls (1700) i, **amb la confraria de Sant Eloi i Sant Antoni de Pàdua, contractà l'acabament del daurat del retaule de Sant Francesc Xavier (1699 i 1700)**. Amb l'escultor reusenc Francesc Daus va contractar un retaule a Reus (1700). Va avalar el seu germà Erasme en el contracte del daurat del retaule d'Arenys de Mar (1711). El 1719 encara residia a Valls.²⁷

4. Escultors

JOAN BAPTISTA AMORÓS

20 de gener de 1687. Reus. Joan Baptista Amorós, escultor de Reus, rep en traspàs de Salvador Rovira, escultor de la vila de l'Arboç, els poders que el seu pare Domènec Rovira II, també escultor de la dita vila, li havia conferit l'11 de desembre de 1685 a la notaria d'Alcover.²⁸

Biografia. Joan Baptista Amorós, escultor de Reus. **El 1687 rep en traspàs, a través de l'escultor Salvador Rovira, poders de l'escultor Domènec Rovira II.**

JOSEP AUSACS

3 de març de 1687. Reus. Josep Ausacs, escultor de Reus, atorga poders a Ramon Fina, *tellarium botiguerium* de Reus. Signa com a testimoni Josep Romeu, jove *scultor* de Reus.²⁹

10 de març de 1688. Reus. Josep Ausacs, escultor de Reus, fa debitori a Francesch Gay, botiguer de la mateixa vila, per un total de 56 lliures en roba.³⁰

Biografia. Josep Ausacs, escultor de Reus, **on està documentat en 1687 i 1688**. Esmentat el 1707 en un document de la sagristia de la Seu de Barcelona.³¹

²⁷ MORAGAS, 1934, p. 316. *Diccionari Ràfols*, III, p. 1383. DOMINGO, 1972. BASSEGODA, 1990, p. 160. OLESTI, 1992, p. 684. *Alba daurada*, 2006, p. 209. MATA-PARÍS, 2006, p. 30.

²⁸ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Diccionari Ràfols*, I, p. 68.

GLAUDIUS (CLAUDI) BARÓ

14 de gener de 1659. Reus. Glaudius (Claudi) Baró, escultor de la vila de Riudoms, reconeix haver rebut de Francesc Granada, doctor en medicina de Reus, 26 lliures i 7 sous, part del total de 215 lliures que devien a l'escultor els procuradors de la confraria de Sant Prim i Sant Isidre de la Selva del Camp, segons les disposicions d'un testament atorgat davant del notari Francesc Castellà, de la Selva.³² Possiblement, la quantitat de 215 lliures corresponia al treball de Glaudius Baró en el retaule de la confraria, dedicat als seus patrons, sant Prim i sant Isidre. El 1624, el prevere selvatà Jeroni Movís havia portat de Roma una relíquia de sant Prim i va fundar una confraria dedicada a aquest sant i a sant Isidre, una relíquia del qual fou portada des de Constantí. La confraria tenia l'altar al costat de la capella de la Mare de Déu del Roser, a l'església parroquial de la Selva del Camp. El testament al qual fa referència la nota documental possiblement és el de Jeroni Movís, el comitent. El 1687, el daurador reusenc Joan Pau Ferrer va daurar i estofar el retaule de Sant Prim i Sant Isidre, "ab les dues lmatges de bulto", per 300 lliures.³³

Biografia. Glaudius (Claudi) Baró, escultor de Riudoms. Possiblement era fill de l'escultor d'origen francès Benet Baró (documentat entre l'any 1612 i el 1634), que va treballar a Riudoms. **El 1659 cobrà part del que se li devia pel treball realitzat al retaule de Sant Prim i Sant Isidre, a la Selva del Camp.**

RAFAEL BORIS

1677. Valls. Contracte d'aprenentatge entre Francesc Cases, de Valls, fill del pagès Francesc Cases, amb l'escultor Rafael Boris, de la mateixa població, per un termini de cinc anys.³⁴

Biografia. Rafael Boris, escultor de Valls. **El 1677 contracta com a aprenent Francesc Cases, per cinc anys.**

JOSEP FONTANELLA

6 de maig de 1668. Reus. Josep Fontanella, "juvenem scultorem ville de Berga Celsonen. dioc.", ara habitant de Reus, fill legítim i natural de Josep Fontanella, *fabri lignarii*, i Maria Fontanella, difunta, acorda matrimoni amb la donzella Elena Molins, filla legítima i natural de l'honorable Joan Molins, *fabri lignarii* de Reus, i de Maria Molins, la seva esposa, difunta. El dia 19 de novembre del mateix any, Josep Fontanella i Elena Molins fan àpoca de 100 lliures, de les 200 promeses en dot a Elena pel seu pare Joan Molins.³⁵

³² IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

³³ Pié, 1984, p. 545, 558-562.

³⁴ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

³⁵ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

23 de desembre de 1669. Reus. Josep Fontanella, escultor de Reus, i la seva esposa Elena, reben de Joan Molins, *faber lignarium* de Reus, pare d'Elena, 150 lliures i 3 sous, complement de les 275 lliures promeses com a dot, el qual els ven una vinya amb els garrofers que hi havia plantats, a la partida de Rubió, al costat dels terrenys de Sebastià Torroja i Joan Miret.³⁶

21 d'abril de 1670. Reus. Josep Fontanella, escultor de Reus, i Josep Miquel, fuster d'Alcover, acorden que el segon realitzarà el bancal i facilitarà la fusta necessària per al retaule que Fontanella havia contractat amb la confraria de Sant Blai d'Alcover. Ambdós es repartiran a mitges l'import de la fusta, excepte la de l'estructura.³⁷

1 d'agost de 1678. Reus. Joan Rovira confessa deure a Josep Fontanella *scultyori dicte ville* 6 lliures, preu d'un caragol i una bigòrnia de ferro.³⁸

Biografia. Josep Fontanella, escultor de Berga establert a Reus. El 1668 estableix capítols matrimonials amb Elena Molins, donzella de Reus, filla del fuster Joan Molins. El 1669 ambdós reben part del dot d'Elena. El 1670 realitza un retaule dedicat a sant Blai, per a la confraria de Sant Blai d'Alcover. El 1678 està documentat a Reus. L'any 1682 es compromet a fer un santcrist per a l'església parroquial de Creixell.³⁹

GASPAR HUGUET

19 de gener de 1666. Reus. L'escultor Gaspar Huguet estava casat amb Marianna Sales, filla del pareire Francesc Sales, el qual li atorga poders.⁴⁰

Biografia. Gaspar Huguet, escultor de Reus. Possible membre d'una nissaga d'escultors de Barcelona que treballaren a Reus i Tarragona. Podria tractar-se d'un descendent de l'escultor Gaspar Huguet, que treballà a la catedral de Tarragona, al retaule major de la prioral de Sant Pere de Reus i al retaule major de Llavaneres en el segle XVI. El descendent, homònim i dedicat a la mateixa professió, **està documentat a Reus el 1666.**

GLAUDIUS (CLAUDI) MARIAN

6 de gener de 1606. Reus. Capitulacions matrimonials entre Glaudius Marian, imager francès establert a Reus, fill legítim i natural de Jaume Marian i de Joana, esposa d'aquest, del lloc de Sant Glaudi, a la diòcesi de Lió del regne de França, amb Magdalena, donzella, filla legítima i natural d'Esteve Roger, de la vila de Reus, del Camp i diòcesi de Tarragona, i d'Isabel, la seva esposa.⁴¹

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ VIDAL I SOLÉ, 1992-1, p. 186.

⁴⁰ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁴¹ *Ibidem*.

Biografia. Glaudis (Claudi) Marian, imager originari de Saint-Claude, a la diòcesi de Lió (França). Establert a Valls. **El 1606 firma capitulacions matrimonials amb Magdalena Roger, donzella de Reus.** Documentat a Valls el 1610 i 1623. Juntament amb el seu germà Pere Marian treballà a Sant Magí de la Brufaganya. El 1628 es casà en segones núpcies amb Marianna Freixa, una vídua de Valls. Continua documentat a Valls el 1638.⁴²

ANTON MES

6 de febrer de 1640. Anton Mes, escultor de Riudoms, juntament amb Jaume Plans, fuster de Vilafranca, signa un debitori als comerciants de teixits Gornals i Canals, de Reus, per un total de 4 lliures i 19 sous, import corresponent a unes robes, que ambdós es comprometen a pagar el dia de Sant Jaume proper.⁴³

Biografia. Anton Mes, escultor de Riudoms. **El 1640 signa un debitori per robes juntament amb Jaume Plans, fuster de Vilafranca.**

AGUSTÍ PUJOL II

14 d'octubre de 1624. Reus. Novena en sufragi de la mare de Mestre Pujol, escultor.⁴⁴

Biografia. Agustí Pujol II (Barcelona, vers 1583-Reus, 1628). Escultor. Fill de l'escultor Agustí Pujol I, amb qui col·laborà en diverses obres. Treballà, a Barcelona, a l'església del Pi (1597), al convent del Carme (1607-1608), a l'església dels Sants Just i Pastor (1609), a la Seu (1617 i 1627), al Consell de Cent (1628). També va fer retaules i imatges de talla a Vilanova (1606 i 1624), Reus (1609), Martorell (1610, 1626), Terrassa (1615), Llanerers (1615-1617), Sarrià (1617-1619), Verdú (1623), Vallfogona de Riucorb (1623), Reus (1623-1628), Arenys de Mar (1625), Vilalba Sasserra (1627), **retaula que deixà inacabat i van haver de finalitzar Antoni i Josep Tremulles (1628)**, Vilanova de la Roca (1628). A Reus està documentat entre l'any 1623 i el 1628, quan treballava a l'ampliació del retaule major i al sagrari major de la prioral de Sant Pere, que va haver d'acabar Rafael Rocafort. En aquesta població va morir, el 1628.⁴⁵

RAFAEL ROCAFORT

17 de febrer de 1632. Reus. L'escultor Rafael Rocafort cobra 20 lliures i 10 lliures més pel seu treball al sagrari del retaule major de Sant Pere de Reus.⁴⁶

⁴² MORAGAS, 1934, p. 294-295. MATA, 2005, p. 72.

⁴³ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁴⁴ Ibídem.

⁴⁵ VILASECA ANGUERA-VILASECA BORRÀS, 1963, p. 34. BOSCH, 1994. *Diccionari Ràfols*, II, p. 986-987. BOSCH-GARRIGA, 1997, p. 111-116, 169-170.

⁴⁶ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

Biografia. Rafael Rocafort, escultor originari de Castelló d'Empúries. Vers el 1623 s'establí a Reus, on residí uns deu anys, al carrer de Casals. Treballà en el retaule de la confraria de Jesús, a la prioral de Sant Pere (1623). Anomenat com "escultor de Reus", contractà un retaule a Maspujols (1628). Cap al 1630 pactà amb la vídua d'Agustí Pujol II la finalització de les feines que aquest havia deixat inacabades al retaule major i al sagrari major de la prioral. **El 1632 cobrà una quantitat a compte pel seu treball al sagrari.** Amb la vídua d'Agustí Pujol II igualment va pactar l'acabament d'un retaule a la catedral de Barcelona, que Pujol havia deixat inacabat a la seva mort. Vers el 1638 Rafael Rocafort es va establir a Barcelona, on treballà a Santa Maria del Mar. Morí el 1640.⁴⁷

JOSEP ROMEU

3 de març de 1687. Reus. Josep Romeu, jove *scultor* de Reus, signa com a testimoni en l'atorgament de poders de Josep Ausachs, escultor de Reus, a Ramon Fina, *tellarium botiguerium* de Reus.⁴⁸

Biografia. Josep Romeu, escultor de l'Arboç establert a Valls. Era fadrí al taller de l'escultor vallenc Joan Oliver. Documentat a Valls el 1685. **Documentat a Reus el 1687.** Documentat a Valls el 1694.⁴⁹

SALVADOR ROVIRA

20 de gener de 1687. Reus. Salvador Rovira, escultor de la vila de l'Arboç, fill de l'escultor Domènec Rovira II, traspassa els poders rebuts del seu pare l'11 de desembre de 1685 a la notaria d'Alcover a Joan Baptista Amorós, escultor de Reus.⁵⁰

Biografia. Salvador Rovira, fill de l'escultor Domènec Rovira II. Nascut a l'Arboç, on va residir uns anys, en coincidència amb el treball del seu pare al retaule major de la dita vila, entre l'any 1666 i el 1681, i on la família va arribar a posseir diverses peces de terra. **Encara hi vivia el 1687.** Posteriorment s'establí a Alcover, on també hi havia treballat el seu pare Domènec Rovira II, al retaule major, el 1679. El 1689 morí el pare i les autoritats d'Alcover no donaren al seu fill Salvador Rovira l'encàrrec de l'acabament del retaule, sinó que contractaren aquesta feina amb l'escultor Francesc Grau, col·laborador de Domènec Rovira II, i amb l'escultor de Manresa Salvador Pernau, gendre de Francesc Grau. El mateix any obligaren Salvador Rovira a renunciar als drets que pogués tenir en el contracte que havia signat el seu pare. Es va casar a Alcover el 1692. En aquesta població Salvador Rovira s'establí definitivament, ja que hi van néixer els seus sis fills, i hi tenia el seu taller, perquè allí va contractar un

⁴⁷ VILASECA ANGUERA-VILASECA BORRÀS, 1963, p. 33-34. VIDAL I SOLÉ, 1990-2, p. 185. BOSCH-GARRIGA, 1997, p. 116-120, 171-172.

⁴⁸ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁴⁹ MORAGAS, 1934, p. 298.

⁵⁰ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

retaule per a la Selva del Camp i un pas processional amb la confraria del Santíssim Nom de Jesús de Reus. Va morir a Alcover abans del 1708.⁵¹

ANTONI TREMULLES I

2 setembre 1625. Reus. Antoni Tremulles, escultor; habitant a la vila de Riudecanyes, reconeix deure a Rafael Llorenç, comerciant de draps de llana de Reus, 48 lliures i 4 sous.⁵²

13 de novembre de 1628. Reus. Concòrdia entre Elisabet Vicens, vídua de l'escultor Agustí Pujol II, i l'escultor Antoni Tremulles I, juntament amb el seu fill Josep Tremulles, per finalitzar una sèrie d'escultures i relleus del retaule major i del sagrari de l'església parroquial de Vilalba Sasserra (Vallès Oriental) que havien quedat inacabats a causa de la mort d'Agustí Pujol. En el primer cos del retaule havien d'acabar la figura de la fornícula central, un sant Llorenç, i dos relleus, un amb el Lavatori i un altre amb el Sant Sopar. En el segons cos, havien d'enllestir la figura de la Immaculada i fer dos relleus nous, així com finir les figures del Calvari: Crist crucificat, sant Joan i Maria. En el cim del retaule, havien de concloure les figures de sant Blai i sant Ramon, i fer-ne dues de noves, la de santa Madrona i la de santa Bàrbara. Al sagrari, havien de fer de nou les figures d'Aaró i Melquisedec, així com la de Crist ressuscitat, en una fornícula. L'acord incloïa també fer una figura de sis pams de santa Madrona per a una ermita de Vilalba Sasserra. Els escultors havien de cobrar en total 190 lliures.⁵³

16 de novembre de 1634. Reus. Antoni Tremulles I, escultor; habitant a la vila de Mont-roig, reconeix un deute de 38 lliures, 9 sous i 4 diners als mercaders Valls i Gornals de Reus, corresponent a diverses robes, que Tremulles es compromet a pagar "de vuy a sis mesos".⁵⁴

Biografia. Antoni Tremulles I (1575-1640), escultor originari de Girona que s'establí a Vilafranca del Penedès en la primera dècada del segle XVII i que posteriorment es traslladà a Riudecanyes, Mont-roig i Valls. Casat en primeres núpcies amb Marianna Combes, de Vilafranca, amb la qual tingué els fills Josep (nascut el 1603) i Llätzer (nascut el 1605). Casat en segones núpcies amb Eulàlia Torres, de Vic, amb la qual tingué una filla, Elisabet (1611) i un fill, Antoni. Autor de la creu de terme de Santa Magdalena, a Vilafranca (1604), d'un retaule per a Sant Martí Sarroca (1604), d'un retaule per a Santa Maria de Vilafranca (1605), d'un retaule per a la Bisbal del Penedès (1605) i d'un tabernacle a Torrelles de Foix (1608). Documentat el 1612 a Vilafranca. Contractà el retaule major de Riudecanyes (1621), **població on consta establert encara el 1625**, i on està documentat el 1628

⁵¹ *Diccionari Ràfols*, II, p. 1096. ROVIRA, 1991, p. 19-20. CRUANYES, 1985, p. 264-265.

⁵² IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁵³ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera. Vegeu l'Apèndix documental, document núm. 3.

⁵⁴ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

i el 1634. **El 1628, juntament amb el seu fill Josep, contractà a Reus amb la vídua d'Agustí Pujol II l'acabament del retaule de Vilalba Sasserra, al Vallès Oriental.** La vídua d'Agustí Pujol II, Elisabet Vicens, va contractar semblantment amb Rafael Rocafort l'acabament de les imatges i el sagrari del retaule major de la prioral de Sant Pere de Reus, i un retaule a la catedral de Barcelona, treballs que el seu difunt marit havia deixat inacabats. El 1628 Antoni Tremulles I s'havia traslladat a Mont-roig, on tenia el taller i on, juntament amb els seus fills Josep i Llätzer, contractà el retaule major de Mont-roig (1629). Contractà un retaule per a Botarell el 1631. El 1632 i 1633 seguia establert a Mont-roig, on feia dos retaules. Encara hi estava establert el 1634. A partir del 1639 s'establí a Valls, on s'associà als seus fills Josep i Llätzer per a la feina del retaule major de Sant Joan. En el contracte d'aquesta obra consta com a escultor de Barcelona, ciutat on és possible que tingués taller. Va morir a Valls el 1640.⁵⁵

ANTONI TREMULLES I TORRES

15 de novembre de 1659. Reus. Antoni Tremulles, escultor de Vilafranca del Penedès, contracta amb Sebastià Valls i Joan Aguader, fadrins procuradors de la confraria de Nostra Senyora del Dolcíssim Nom de Jesús de Reus, la realització d'una peanya o tabernacle processional de quatre pams d'ample per tres pams i mig d'alçada. L'escultor havia presentat prèviament un disseny que fou acceptat, però amb certs canvis, com l'eliminació de les figures de dos àngels i un *Niño Jesús*. Antoni Tremulles es compromet a lliurar-la per la propera "Pasqua del Sperit Sant" (Pentecosta). El preu acordat foren 50 lliures.⁵⁶

Biografia. Antoni Tremulles i Torres. Nascut a Vilafranca, fill d'Antoni Tremulles I i de la seva segona esposa, Eulàlia Torres. El 1639 el seu pare Antoni i la seva mare Eulàlia l'anomenen procurador a Valls. El 1654 es casava a Vilafranca amb la donzella Teresa Esbert. Antoni estava establert a la vila de Falset. **Documentat a Reus el 1659, on contracta un tabernacle processional amb la confraria de Nostra Senyora del Dolcíssim Nom de Jesús.** A Valls, l'any 1670, contractava el tabernacle processional de la confraria dels fadrins.⁵⁷

JOSEP TREMULLES I COMBES

26 de juny de 1634. Reus. Josep Tremulles, escultor habitant a la vila de Mont-roig, figura com a testimoni, juntament amb Josep Alemany, escrivà de Reus, en una

⁵⁵ *Diccionari Ràfols*, III, p. 1281. VIDAL I SOLÉ, 1989-2, 265-269. VICENTE, 1996, p. 191-206. MARTINELL, 1959, vol. 10.

⁵⁶ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera. Vegeu l'Apèndix documental, document núm. 4.

⁵⁷ MORAGAS, 1934, p. 297. *Diccionari Ràfols*, III, p. 1281. VIDAL I SOLÉ, 1989-1, p. 167.

escriptura entre Isabel Anna, vídua de Baltasar Masdéu, de la Selva del Camp, i Joan Guasquí, negociant de Reus, de 49 lliures “per presta gratiosa”, que promet pagar el dia de Sant Bartomeu proper “ab lo valor de avellana”.⁵⁸

21 d'abril de 1635. Josep Tremulles està documentat a Reus.⁵⁹

28 de setembre de 1636. Reus. Josep Tremulles, anomenat com a escultor de Valls, i habitant a Santa Coloma de Queralt, rep 50 lliures de mans de Josep Antoni Gornals, botiguer de la vila de Reus, de part de Sebastià Valls, mercader de Reus, absent, import que correspon al preu d'un retaule que li ha de fer.⁶⁰ El retaule s'havia contractat a Reus l'11 de maig del mateix any, i s'esmenta novament el 20 de setembre de 1636.⁶¹

27 de març de 1637. Reus. Josep Tremulles, anomenat com a escultor de Vilafranca del Penedès, actualment habitant a Santa Coloma de Queralt, insti-tueix com a procuradora la seva esposa Margarida Albinyana, filla de Bartomeu Albinyana, negociant de Mont-roig, i de Margarida. L'esposa de l'escultor era vídua en primeres núpcies de Gabriel Amorós, batxiller en lleis de Mont-roig. La confirmació dels poders atorgats s'havia fet davant el notari Pau Alaix de Santa Coloma de Queralt el 13 de febrer de 1635.⁶²

Biografia. Josep Tremulles i Combes, nascut a Vilafranca del Penedès el 1603. Era fill del fuster i escultor Antoni Tremulles I i germà de l'escultor Llätzer Tremulles I. **El 1628 contractava a Reus, amb el seu pare Antoni Tremulles, l'acabament d'un retaule iniciat per Agustí Pujol II, mort aquell any, a Vilalba Sasserra (Vallès Oriental).** El 1628 treballava amb el seu pare Antoni Tremulles I i el seu germà Llätzer Tremulles i Combes al taller familiar, establert a Mont-roig. Documentat el 1630 a Valls. **El 1634 habitava a Mont-roig,** on col·laborava amb el seu pare en dos retaules. **El 1635 està documentat a Reus.** Va fer un orgue a la Seu de València (1635). El mateix any s'havia establert pel seu compte a Santa Coloma de Queralt, on contractà el retaule major de la vila. El 1636 contractà un retaule per a Biure de Gaià. El 1636 consta com a escultor de Valls, establert a Santa Coloma de Queralt, quan contracta un retaule a Reus amb el mercader Sebastià Valls, **obra per la qual cobra una quantitat a compte en el mes de setembre del mateix any.** Possiblement es tractava del retaule dedicat a sant Antoni que havia subcontractat amb el fuster de Valls Pere Torrella el 1637. **Continua habitant a Santa Coloma de Queralt quan apareix documentat el 1637. Documentat el 1637 a Reus** i el 1638 a Valls, amb la seva esposa Margarida Albinyana, natural de Mont-roig, per a la qual havien estat aquestes les segones núpcies. En el retaule major de Sant Joan

⁵⁸ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ BOSCH-GARRIGA, 1997, p. 172.

⁶² IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

de Valls va treballar amb el seu pare i amb el seu germà Llätzer (1637-1641). A Valls va comprar una casa el 1640. Després de la mort del seu pare, el 1641, sembla que, juntament amb el seu germà Llätzer, va marxar a Barcelona, on tenien el taller, ja que consta com a escultor d'aquesta ciutat en el contracte d'un retaule del convent de Sant Agustí (1642). Amb el seu germà Llätzer es va desplaçar a Perpinyà, on va treballar al convent de Sant Domènec (1643). El 1644 encara tenia vincles amb Santa Coloma de Queralt, ja que rep poders d'un daurador de Barcelona, Gabriel Adrià, per cobrar el que el rector de Santa Coloma devia al daurador per la seva feina en les portes d'un oratori. Llätzer s'establí permanentment a Perpinyà i Josep tornà a Barcelona, on contractà el retaule major de la Geltrú (1645-1655), un retaule a Tiana (1645-1655) i el retaule major de Santes Creus (1647), en el contracte del qual consta com a escultor de Barcelona. El 1655 firma una concòrdia amb els jurats de Valls referent a l'acabament del retaule major de la vila. El 1657 compra una casa a Valls, cosa que indica el seu desig de continuar treballant al retaule major. El 1660 es compromet amb els jurats de Valls a continuar el retaule major que havia iniciat juntament amb el seu pare i el seu germà. El 1662 i 1665 encara hi treballava. Documentat a Valls fins l'any 1676, contracta obres per a altres llocs, com un sagrari a Santa Maria de Vilafranca (1660), però combinava les seves estades a Valls amb la seva residència a Barcelona. Va tenir un fill escultor, Francesc, un fill frare, Josep, i una filla, Eufèmia.⁶³

ANTONI VECIANA I RABASSA

1704. Valls. Contracte d'aprenentatge entre Mestre Antoni Veciana, escultor, i Gaspar Lleó. El contracte es fa amb Maria Lleó, mare de Gaspar. El primer any Antoni Veciana pagarà a l'aprenent 18 diners diaris, i la resta del temps 1 sou per dia.⁶⁴

Desembre de 1711. Valls. Àpoca signada per Anton Veciana, escultor de Valls, a Pere Mensa, marmessor de Joan Robinat de Valls, per un total de 140 lliures, que corresponen a "la guarnició (marcs) dels dos quadros dels costats de la capella de Santa Úrsula" de l'església de Sant Joan de Valls. En el total s'inclouia la fusta i el treball de talla.⁶⁵

Els marcs tenien forma octogonal inscrita en un rectangle, i es decoraven amb abundants volutes i formes vegetals estilitzades. Les quatre teles dels quadres, amb les corresponents escenes al·lusives a la vida de santa Úrsula, van ser pintades el 1723 pel pintor vallenc Mn. Jaume Pons Monravà (1671-1730). Les dues teles laterals es conservaren a la capella fins al 1959, com consta a algunes fotografies realitzades aquell any. Però poc després, a inicis de la dècada dels anys 60, ja no hi eren i s'ignora el seu parador actual. Les altres dues, obra del mateix autor, encara

⁶³ MORAGAS, 1934, p. 296-297. MADURELL, 1948, p. 57-59, 62-66. *Diccionari Ràfols*, III, p. 1282. MARTINELL, vol. 10, 1959, p. 110-112. PLANS, 1993, p. 127-161. VICENTE, 1996, p. 191-206. TRIADÓ, 1998, p. 68. *Alba daurada*, 2006, p. 173.

⁶⁴ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1704-1827.

⁶⁵ *Ibidem*.

es conserven a Sant Joan. Igual que els marcs de les teles, també va ser gràcies a una deixa testamentària de Joan Robinat que els seus marmessors encarregaren la talla d'unes grades de l'altar i d'un confessional a Lluís Bonifàs i Sastre el 1735, que foren jaspiats per Francesc Morales i Anglès, el 1737.⁶⁶

16 de novembre de 1712. Anton Veciana, escultor de Valls, cobra 216 lliures “en diner contant”, per l'execució del daurat i la policromia de la imatge del Sant Crist del retaule de la capella del Sant Crist de Bràfim. Firma l'època a Pasqual Llorenç, rector de Vila-rodona, com a marmessor i executor del testament de Joan Font del Mas, de la vila de Bràfim.⁶⁷

Biografia. Antoni Veciana i Rabassa, escultor natural de Sarra, fill de Josep Veciana i de Maria Rabassa. Era germà de Pere Anton Veciana i Rabassa (1677-1736), batlle de Valls i comandant dels Mossos d'Esquadra. Antoni està documentat a Valls des del 1697, primer com a fadrí i després com a escultor. Casat el 1699 amb Maria Arnet i Monguió, de Valls, amb la qual estava emparentat en tercer i quart grau. Tingueren vuit fills. Va arribar a ser conseller del Consell General de la vila. **El 1704 contractava com a aprenent Gaspar Lleó, de Valls.** En aquesta població va viure al carrer de la Carnisseria entre l'any 1705 i el 1708. El 1706 feia un tabernacle processional encarregat per la confraria dels flassaders de Valls, sota invocació de la Santíssima Trinitat, sant Blai i sant Nicolau. El 1708 va actuar de pèrit, juntament amb l'escultor Isidre Espinalt, al retaule de la Selva del Camp que havia fet Llätzer Tremulles. Aquesta obra quedà inacabada a causa de la mort de Llätzer Tremulles en el mes de juliol de 1711, a la Selva del Camp, i el seu acabament fou contractat amb Antoni Veciana l'octubre del mateix any. **El 1711 va contractar els marcs de talla per a les dues teles pintades per Jaume Pons Monravà als laterals de la capella de Santa Úrsula, a Sant Joan de Valls. L'any 1712 contractà la imatge del Sant Crist del retaule de la capella del Sant Crist de Bràfim.** El mateix any treballava al retaule de Sant Francesc Xavier, a Sant Joan de Valls. Va morir abans del 1731, ja que aquell any la seva vídua, establerta a Tarragona, vengué la casa que tenia a Valls, a la plaça de les Escudelles, al seu cunyat Pere Anton Veciana.⁶⁸

JOSEP VILA

1785. Reus. Josep Vila, escultor, consta com “ja vell” al cadastre.⁶⁹

Biografia. Josep Vila, escultor i fuster de Reus. Nascut el 1711, fill de l'escultor reusenc Esteve Vila. L'escultor Hipòlit Maseres, de Reus, va fer l'aprenentatge amb ell. Josep Vila realitzà els retaules de la capella de Sant Miquel i de la capella del San-

⁶⁶ RIBAS, 1913, p. 43. MORAGAS, 1934, p. 304. VENTURA, 1984, p. 20; 1988, p. 32-35.

⁶⁷ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1704-1827.

⁶⁸ MORAGAS, 1934, p. 302. MARTINELL, 1960, vol. II, p. 162-163. ROVIRA, 1999, p. 147-153. GRAU-PUIG, 1990, p. 129, 133-135.

⁶⁹ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

tíssim a Altafulla (1745). Va fer dues tribunes al presbiteri de l'església del convent de Sant Domènec a Tarragona (1748). Esmentat a la lleva militar del 1754 a Reus. Va fer el pedestal del retaule de Sant Isidre, a Almostrer (abans de 1757), obra que acabà Lluís Bonifàs i Massó. Intervingué en la disputa de Francesc Bonifàs i Massó amb els administradors de la Sang de Reus (1765). Va fer sis finestres per la casa nova del gremi de blanquers de Reus (1761). Restaurà els gegants de Reus (1772). Va fer la visura d'un retaule de Francesc Bonifàs a Sarraí (1777). Documentat a Reus el 1781. El 1784 va restaurar un santcrist per al gremi de blanquers de Reus. **El 1785 consta al cadastre de Reus com a "vell"**.⁷⁰

5. Fusters i entalladors

FRANCESC CARLEU

11 de setembre de 1660. Valls. Els jurats de la població contracten amb el mestre de cases Josep Marginet la realització d'unes bastides, pel preu de 75 lliures. L'ajudaràn els fusters mestre Josep Oliver, Magí Pons, Baldiri Solivera, Francesc Carleu i Simó Prats.⁷¹

Biografia. Francesc Carleu, fuster de Valls, **on està documentat el 1660**.

FRANCESC CASES

1677. Valls. Francesc Cases, de Valls, fill del pagès Francesc Cases, signa un contracte d'aprenentatge amb l'escultor Rafael Boris, de la mateixa població, per un termini de cinc anys.⁷²

Biografia. Francesc Cases, fuster de Valls. **El 1677 va iniciar el seu aprenentatge amb l'escultor vallenc Rafael Boris**. Va acabar dedicant-se a la fusteria, a Valls. El 1733 era clavari de la confraria de Sant Josep dels fusters de Valls i com a tal rebé la devolució de les quantitats lliurades a compte a Lluís Bonifaci pel retaule de la capella de la Mare de Déu de la Candela, contractat el 1722, que l'escultor no va arribar a realitzar. Entre l'any 1779 i el 1781, un Francesc Cases, fuster de Valls, possiblement fill seu, intervingué en el tron de la Mare de Déu dels Dolors, a Sant Joan de Valls.⁷³

ANTONI LLOBERES

9 d'octubre de 1663. Reus. Antoni Lloberes, *architector*, i Josep Balbeny, *aromatarius* de Reus, convenen que el primer li farà al segon una arquimesa del "modo y

⁷⁰ VILASECA BORRÀS, 1954, p. 91, 163. DOMINGO, 1979. ROVIRA, 1979, p. 104; 1990-1, p. 147; 1990-2, p. 19-21. VIDAL I SOLÉ, 1990-2, p. 149-150, 158-161. OLESTI, 1992, p. 675. MATA-PARÍS, 2006, p. 150.

⁷¹ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ FABRA, 1985, p. 8. MATA-PARÍS, 2006, p. 154.

manera que està una que té lo Dr. Francesch Granada que la feta dit Lloberes". El preu acordat foren 25 lliures. El moble s'havia de lliurar el proper dia de Nadal.⁷⁴

30 de desembre de 1666. Reus. Antoni Lloberes, *faber lignarium*, i Magdalena, la seva esposa, venen a Francesc Matas, negociant de Reus, una casa al carrer de la Merceria.⁷⁵

5 de maig de 1666. Antoni Lloberes, *faber lignario*, promet a Joan Tallaferro, masescal (veterinari) de Montbrió, per 4 quarteres de blat "un manxó de la amplaria i llargaria conforme un de [...], ferrer de dita vila de Montbrió, lo qual vos prometo a vos dit Tallaferro acabat y perfeccionat segons dita obra requereix per al dia de Nostra Senyora de Agost primer vinent".⁷⁶

30 de març de 1668. Reus. Antoni Lloberes, fuster originari de la vila d'Argentona, a la diòcesi de Barcelona, habitant de Reus, fill legítim i natural de l'honorable Pau Lloberes, pagès de la vila d'Argentona i de Joana, la seva esposa, ambdós ja difunts, signa capitols matrimonials en segones núpcies amb l'honesta Margarida Roig, vídua de l'honorable Francesc Roig, pagès de Puigtinyós (actual Montferri), en aquell temps pertanyent a la diòcesi de Barcelona, filla legítima i natural de l'honorable Jaume Pros, pagès de la Bisbal, que també pertanyia llavors a la diòcesi de Barcelona, i de Caterina, la seva esposa, ambdós vius.⁷⁷

17 d'abril de 1668. Reus. Margarida, esposa d'Antoni Lloberes, *faber lignarius*, atorga poders a Josep Fontanelles, *architector* de Reus, i a Joan Alsamora, pagès.⁷⁸

18 d'octubre de 1669. Reus. Antoni Lloberes, *faber lignarius* de Reus, fa àpoca a la seva esposa Margarida Roig, casada amb ell en segones núpcies, de 200 lliures, 100 en teixits de lli i llana i altres 100 en moneda comptant, corresponents a la donació feta pel pare de Margarida, Jaume Pros "com dita apocha sols sia feta per les causes y rahons per y entre mi dita Margarita y vos dit Lloberes".⁷⁹

29 de novembre de 1669. Reus. Antoni Lloberes, *fabri lignarius* de Reus, i Francesc Espinós, pagès de Vila-seca, fan de testimonis de Francesc Sabolli, "mercator naturalis de Malta et nunch in villa de Vilaseca habitator", a instàncies de Josep Torrell, mercader de Vila-seca, amb relació a la meitat d'una casa que abans havia estat propietat del difunt Francesc Solanes, pagès de Vila-seca. La casa la tenia arrendada Josep Torrell, per tres anys, a Joan Oller i a la seva esposa, Elisabet Joana Oller i Solanes, filla de l'anterior propietari ja difunt, per 66 lliures. Però com que no s'havia fet ni firmat acta d'arrendament, sinó que el preu s'havia acordat de paraula amb els cònjuges Oller i Solanes, Francesc Sabolli dóna fe de l'acord pres de paraula en el seu moment entre Josep Torrell i els esposos Oller.⁸⁰

⁷⁴ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ *Ibidem*.

1 de maig de 1669. Reus. Antoni Lloberes, fuster de Reus, consigna a favor de Mateu Grau, pagès, 11 lliures que li deu Josep Parsen, ferrer de Pratdip.⁸¹

10 d'octubre de 1670. Reus. Antoni Lloberes, *faber lignarius*, promet a un client, del qual no s'especifica el nom "que per tot lo mes de novembre vos faré una caixa de noguer si y conforme ne tinch feta una a Josep Canals, paraire de dita vila acabada y perfeccionada per la forma que sta aquella. Ytem vos prometo fer un llit de noguer de tres ponts de gruix amb los pilas de noguer y los bancalls de alba y les posts y barretes de pi lo qual a de esser llis sense capsalero de aqui al dia dels Reys pròxim vinent", per 16 lliures.⁸²

3 de setembre de 1670. Reus. Antoni Lloberes, *faber lignarius*, fa àpoca a Josep Torrell, ciutadà de Barcelona habitant a Vila-seca, de 12 lliures "pro pretio et valore de dos bufets de noguer".⁸³

25 d'abril de 1672. Reus. Antoni Lloberes, *faber lignarius* de Reus, promet a Gabriel Mestre, *regio portario*, de Riudoms "que per de vuy al dia de Sant Joan de juny primer vinent vos faré un manchó conforme un ne a fet per San Domingo per dita vila de Riudoms bo y rebedó".⁸⁴

5 de maig de 1672. Reus. Margarita atorga poders al seu espòs Antoni Lloberes, *faber lignarius*.⁸⁵

Biografia. Antoni Lloberes, fuster d'Argentona establert a Reus. El 1661 contracta amb Josep Enveja, de Reus, un retaule dedicat a l'Adoració dels Reis, per a la capella de la porteria del convent de Sant Francesc, de Reus. **El 1663 construeix una arqui-mesa a Reus. El 1666 ell i la seva esposa Magdalena venen una casa a Reus i ell fabrica un manxó per a Montbrió. El 1668 contrau segones núpcies amb la vídua Margarida Roig, a Reus. El mateix any, la seva esposa està documentada a Reus. El 1669 cobra part del dot de Margarida, fa de testimoni a Vila-seca i apareix documentat a Reus. El 1670 es compromet a fer una caixa i un llit de noguer, a Reus, i també un bufet de la mateixa fusta. El 1672 fabrica un manxó per Riudoms i la seva esposa li atorga poders.**⁸⁶

JAUME LLOPIS

18 de juny de 1581. Valls. Capitulació de l'estructura d'un retaule, encarregat pel prevere Gabriel Rabassó al fuster Jaume Llopis, destinat a una capella de l'església de Sant Joan de Valls, que posteriorment es dedicaria a sant Esteve. De fusta d'àlber, havia de fer 15 pams d'alçada per 10 d'amplada. Al contracte s'especifica que l'ar-

⁸¹ Ibídem.

⁸² Ibídem.

⁸³ Ibídem.

⁸⁴ Ibídem.

⁸⁵ Ibídem.

⁸⁶ VILASECA BORRÀS, 1956. DOMINGO, 1972. OLESTI, 1991, p. 396.

quitectura del retaule havia de ser “de orden quoríntia”. Al pedestal hi hauria “un colgante de mig relleu”, mentre que al “frontespicio” s’hi havien de fer uns “lligats o atados de la manera que boldra lo pintor”.⁸⁷

El disseny del retaule es devia al pintor Cristòfor de Moya, que va encarregar-se també de la pintura. Posteriorment, el retaule fou substituït per un altre de nou, ja que el 14 d’abril de 1700 els procuradors de la confraria dels fadrins de Valls, sota invocació de sant Esteve, contractaren amb els escultors Francesc Sans i Pere Vinyals un retaule per a la capella, pel preu de 485 lliures. El mateix any 1700, l’escultor carmelita Jaume Ribot i Sòria (Xelva, 1660-Mataró, 1711), va encarregar-se de la talla del titular, sant Esteve. La confraria, el 10 de maig de 1707, va contractar el daurat del retaule amb Joan Pau Ferrer i el seu fill, Jaume Ferrer, ambdós de Reus, pel preu de 335 lliures.⁸⁸

Biografia. Jaume Llopis. Fuster entallador de Valls. **El 1581 fa fabricar l’estructura d’un retaule destinat a la capella de Gabriel Rabassó, a Sant Joan de Valls.** En aquesta població està documentat el 1589.⁸⁹

JOSEP MIQUEL

21 d’abril de 1670. Reus. Josep Miquel, fuster d’Alcover, i Josep Fontanella, escultor de Reus, acorden que el primer realitzarà el bancal i facilitarà la fusta necessària per al retaule que Fontanella havia contractat amb la confraria de Sant Blai d’Alcover. Ambdós es repartirien a mitges l’import de la fusta, excepte la de l’estructura.⁹⁰

Biografia. Josep Miquel, fuster d’Alcover. **El 1670 contracta la realització del bancal del retaule de la confraria de Sant Blai d’Alcover que havia de fer Josep Fontanella, escultor de Reus.**

JOAN MOLINS

19 de juny de 1666. Reus. Francesc Veciana, manyà de Sarraí, ofereix per 4 anys com a aprenent al seu fill Joan Pau, de 13 anys, al fuster reusenc Joan Molins. Joan Pau Veciana a la fi del contracte rebrà un vestit de vintidósè (teixit de llana amb vint-i-dos centenars de fils a l’ordit).⁹¹

23 de desembre de 1669. Reus. Joan Molins, *faber lignarium* de Reus, satisfà a l’escultor Josep Fontanelles i a Elena, la seva esposa, filla de Molins, 150 lliures i 3 sous, complement de les 275 lliures promeses com a dot, i a tal fi els ven una vinya amb els garrofers que hi havia plantats, a la partida de Rubió, al costat dels terrenys de Sebastià Torroja i Joan Miret.⁹²

⁸⁷ Arxiu Comarcal de l’Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

⁸⁸ RIBAS, 1913, p. 44. MORAGAS, 1927, p. 13; 1934, p. 302-303. VENTURA, 1984, p. 23. FABRA, I, 1985, p. 5.

⁸⁹ *Diccionari Ràfols*, II, p. 650. *Diccionari Ràfols*, II, p. 1032.

⁹⁰ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*.

16 de febrer de 1677. Reus. Joan Molins, fuster, ofereix com a aprenent el seu fill Pau al boter Pere Joan de Barcelona.⁹³

Biografia. Joan Molins, fuster de Reus. **El 1666 pren com a aprenent Joan Pau Veciana, de Sarra. El 1669 satisfà en part la dot de la seva filla Elena, casada amb l'escultor Josep Fontanelles. El 1677 ofereix un fill seu com a aprenent a un boter de Barcelona.**

JOSEP OLIVER

11 de setembre de 1660. Valls. Els jurats de la població contracten amb el mestre de cases Josep Marginet la realització d'unes bastides, pel preu de 75 lliures. L'ajudaràn els fusters mestre Josep Oliver, Magí Pons, Baldiri Solivera, Francesc Carleu i Simó Prats.⁹⁴

Biografia. Josep Oliver. Mestre fuster de Valls (†1700). Pare de l'escultor Joan Oliver Sagí. Documentat a Valls en 1641, **1660**, 1671, 1687. Va fer testament el 1697.

JAUME PLANS

6 de febrer de 1640. Reus. Jaume Plans, fuster de Vilafranca, juntament amb Anton Mes, escultor de Riudoms, signen un debitori als comerciants de teixits Gornals i Canals, de Reus, per un total de 4 lliures i 19 sous, import corresponent a unes robes que es comprometen a pagar el dia de Sant Jaume proper.⁹⁵

Biografia. Jaume Plans, fuster de Vilafranca. **El 1640 signa a Reus un debitori per robes juntament amb l'escultor Anton Mes, de Riudoms. El 1705 s'esmenta el nom del fuster Jaume Plans en els llibres de la confraria, a Barcelona.**⁹⁶

SIMÓ PRATS

11 de setembre de 1660. Valls. Els jurats de la població contracten amb el mestre de cases Josep Marginet la realització d'unes bastides, pel preu de 75 lliures. L'ajudaràn els fusters mestre Josep Oliver, Magí Pons, Baldiri Solivera, Francesc Carleu i Simó Prats.⁹⁷

Biografia. Simó Prats, fuster de Valls, on està **documentat el 1660.**

⁹³ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁹⁴ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

⁹⁵ IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

⁹⁶ *Diccionari Ràfols*, II, p. 948.

⁹⁷ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

BALDIRI SOLIVERA

11 de setembre de 1660.Valls. Els jurats de la població contracten amb el mestre de cases Josep Marginet la realització d'unes bastides, pel preu de 75 lliures. L'ajudaran els fusters mestre Josep Oliver, Magí Pons, Baldiri Solivera, Francesc Carleu i Simó Prats.⁹⁸

Biografia. Baldiri Solivera, fuster de Valls, on està **documentat el 1660**.

6. Mestres de cases

JOSEP MARGINET

11 de setembre de 1660.Valls. Els jurats de la població contracten amb el mestre de cases Josep Marginet la realització d'unes bastides, pel preu de 75 lliures. L'ajudaran els fusters mestre Josep Oliver, Magí Pons, Baldiri Solivera, Francesc Carleu i Simó Prats.⁹⁹

Biografia. Josep Marginet, mestre de cases de Valls, on està **documentat el 1660**.

MAGÍ PONS

11 de setembre de 1660.Valls. Els jurats de la població contracten amb el mestre de cases Josep Marginet la realització d'unes bastides, pel preu de 75 lliures. L'ajudaran els fusters mestre Josep Oliver, Magí Pons, Baldiri Solivera, Francesc Carleu i Simó Prats.¹⁰⁰

Biografia. Magí Pons. Mestre de cases i fuster de Valls. Documentat a Alcover el 1660 i a **Valls el mateix any**.¹⁰¹

7. Pintors

FRANCESC CAPFORT

1757. Reus. Francesc Capfort, pintor, rep 4 lliures i 10 sous per fer "los ventalls de St. Pere". El 1758 s'anota el pagament del Comú al pintor "per pintar ventalls". També cobra 77 lliures per "pintar y retocar el monument".¹⁰²

El 1623 el capítol de la catedral de Tarragona va autoritzar l'ús de ventalls per espantar les mosques durant la celebració de les misses. El 1635 els canonges i

⁹⁸ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

⁹⁹ Ibídem.

¹⁰⁰ Ibídem.

¹⁰¹ MORAGAS, 1934, p. 297. *Diccionari Ràfols*, II, p. 846-847, 954.

¹⁰² IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

els beneficiats de la catedral de Tarragona van començar a usar els ventalls també durant les processons, amb la finalitat de combatre els rigors de la canícula. Tenien forma circular i estaven fets amb paper pintat.¹⁰³ El seu ús a les processons es va estendre en el temps a altres comunitats, com Reus.

Biografia. Francesc Capfort, pintor i daurador de Reus. Era fill de Josep Capfort, passamaner de Barcelona, i d'Isabel Moya. Casat amb Maria Anna Fàbrega, de Castellterçol. **El 1757 cobrà una quantitat per haver pintat uns ventalls a la prioral de Sant Pere de Reus.** El mateix any va pintar les ànimes i "adornos" del túmul de la confraria de les Ànimes de Valls. També l'any 1757, potser malalt, atorgà testament davant del notari de Torredembarra Jeroni Cabanyes, i disposà ser enterrat a Reus. Possiblement es recuperà, ja que **l'any següent treballava a Sant Pere de Reus, retocant el monument de Dijous Sant.**¹⁰⁴

ISAAC HERMES VERMEY

28 d'octubre de 1593. Valls. A la capitulació entre el pintor Lluís Martínez i la confraria de Sant Marc de Valls per a la realització de la pintura d'un retaule, es proposa el nom d'Isaac Hermes com a pèrit per fer la visura de l'obra.¹⁰⁵

Biografia. Isaac Hermes Vermey, nascut a Utrecht i mort a Tarragona el 1596, és una de les figures més importants de la pintura catalana de la segona meitat del segle XVI. Vivia a Itàlia quan va conèixer Lluís de Requesens, ambaixador del rei Felip II, que el va contractar com a pintor de cambra cap al 1568 i el va portar al seu palau de Barcelona. Allà s'hi va estar uns anys, etapa en què pintà diversos retaules, al palau dels Requesens (1573), al monestir de Montserrat (1581), a Torroella de Montgrí (1583) i a València (1583). Cap al 1586 es traslladà a Tarragona, on residí deu anys fins a la seva mort. En aquest període pintà els retaules de la capella del Santíssim, a la catedral de Tarragona (1586), el retaule major de la prioral de Reus (1592), el retaule major de Palamós (1594) i el de Vespella (1595). Es coneixen, a més, altres treballs menors i prou dades biogràfiques d'aquest interessant pintor.¹⁰⁶

El fet que Lluís Martínez proposés el nom d'Isaac Hermes com a pèrit s'explica perquè el pare de Lluís Martínez, el daurador Sebastià Martínez, ja havia col·laborat amb Isaac Hermes al retaule del Palau Reial Menor de Barcelona. La col·laboració va continuar amb el fill. Lluís Martínez va finalitzar la policromia i el daurat del retaule major de Palamós, obra iniciada per Isaac Hermes que havia quedat inacabada a la seva mort.

¹⁰³ SERRA, 1950, p. 189. TOMÀS ÀVILA, 1963, p. 38, n. 74.

¹⁰⁴ MORAGAS, 1934, p. 292. *Diccionari Ràfols*, I, p. 222. ROVIRA, 1990, p. 143, 149.

¹⁰⁵ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

¹⁰⁶ MATA, 2005, p. 304-320, amb la bibliografia anterior.

LLUÍS MARTÍNEZ

28 d'octubre de 1593. Valls. Capitulació entre els membres de la confraria de sabaters de Valls, sota la invocació de sant Marc, i el pintor Lluís Martínez, referent a la pintura i el daurat d'un retaule, l'advocació del qual no s'especifica, destinat a la capella de la confraria de l'església parroquial de Valls. L'obra l'havia de lliurar el dia de la festa del sant de l'any 1594. S'havia de pintar a l'oli, amb colors fins: atzur, cendra d'atzur i carmí, i les columnes s'havien de daurar. El preu establert fou de 100 ducats (120 lliures). Lluís Martínez es va comprometre a que, pel mateix preu acordat, si un cop pintat el retaule no agradava als comitents, l'obra fos judicada pel pintor Isaac Hermes o pel pintor que la confraria volgués. També es va oferir a reparar el retaule si es trencava alguna cosa en el procés d'assentar-lo a la capella i, pel mateix preu, a pintar dos escuts a les parets laterals del retaule.¹⁰⁷ El 17 de maig de 1717 la confraria de sabaters va vendre el retaule a la parròquia de Puiginyós (actual Montferri). El 1719 fou realitzat un nou retaule barroc, amb les imatges dels sants patrons de la confraria, dissenyat per Bernat Vidal i realitzat ensems per Lluís Bonifàs i Sastre i Jacint Vila pel preu de 500 lliures. Fou daurat per Francesc Morales i Anglès el 1756, per 84 lliures.¹⁰⁸

19 de gener de 1595. Valls. Capitulació entre els membres de la confraria de paraires de Valls, dedicada a sant Miquel, i el pintor Lluís Martínez, referent a la policromia i el daurat d'un tabernacle processional, destinat a la capella de la confraria, sota l'advocació de sant Miquel arcàngel. El pintor havia d'emprar or fi i colors fins a l'oli i es comprometé a tenir-lo acabat el mes de maig següent. El preu establert foren 35 lliures, pagadores en tres terminis: 17 lliures el mes de febrer, 8 lliures el mes de maig i les 10 lliures restants per la festa de Sant Miquel, en el mes de setembre. El dia 18 d'octubre de 1595 el pintor signà una època en què reconeixia haver cobrat tot l'import.¹⁰⁹

12 de febrer de 1606. Valls. Capitulació entre Tomàs Torrent, jurat, i Pere Soler, ambdós d'Esblada (Alt Camp) i el pintor Lluís Martínez, per a la pintura d'un retaule dedicat a sant Jaume apòstol, destinat a l'església parroquial d'Esblada. Els comitents van insistir molt en la bona qualitat dels materials. L'obra havia d'estar ben aparellada, els colors havien de ser dels més fins i el daurat també s'havia de fer amb or fi. També van expressar la seva negativa a l'ús de la plata colrada en comptes de l'or. El pintor es comprometé a fer les motlures i columnes, així com la fornícula central amb una imatge del sant titular que també s'havia de policromar i daurar. Pel que fa a les escenes a representar, s'havien de pintar la predicació de l'apòstol a terres

¹⁰⁷ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703. Vegeu l'Apèndix documental, document núm. I.

¹⁰⁸ RIBAS, 1913, p. 46-47. MORAGAS, 1934, p. 301-302. VENTURA, 1984, p. 28. FABRA, 1985, p. 4. MATA-PARÍS, 2006, p. 46.

¹⁰⁹ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

hispaniques, un miracle, la seva degollació i l'episodi de l'arribada del sepulcre del sant al palau de la reina Lupa. L'import de 300 lliures el cobraria en dos terminis, un en el moment de la capitulació i l'altre el dia de la Mare de Déu d'Agost. Lluís Martínez es comprometé a lliurar-lo per la propera festa de Sant Jaume, en el mes de juliol.¹¹⁰

Biografia. Natural de Santa Coloma de Queralt, Lluís Martínez era fill del daurador Sebastià Martínez, oriünd de Granada. En 1583 apareix documentat a Valls, població on es casa el 1594 amb la vídua Elisabet Nadal i on estableix el seu taller. Autor de la pintura i el daurat del retaule de la Immaculada Concepció de Valls (1584), el de Sant Serapi de Valls (1584), el de la confraria del Sant Crucifix de Valls (1587), el del Roser d'Ulldemolins (1593), el de Santa Maria Magdalena d'Ulldemolins (1593), el del Roser de Selma (vers 1593), **el de la confraria de sabaters o de Sant Marc de Valls (1593)**, i possiblement el de Sant Jaume de Belianes (vers 1593). Fou autor d'un retaule encarregat pel prevere Figuerola per a l'església de Sant Joan de Valls (1595), **del tabernacle processional de la confraria dels paraires sota invocació de Sant Miquel, de Valls (1595)**, de les portes de l'orgue major de Sant Joan de Valls (1595), del retaule del Roser de Puiginyós (actual Montferri) (1595), del de Sant Martí del Morell (1595), d'una intervenció al retaule major de Santa Maria de Palamós (1596), del retaule de Sant Jacint de Valls (1597) i del de Sant Salvador de Picamoixons (1599). **Va pintar i daurar un retaule a l'església parroquial d'Esblada, a l'Alt Camp (1606)**. Va morir a Valls el 1608.¹¹¹

CRISTÒFOR (O CRISTÓBAL) DE MOYA

Després de 1581. Valls. Contracte entre el mestre Jaume Llopis, fuster de Valls, i el pintor Cristòfor de Moya, per tal de realitzar la pintura del retaule de la capella "d'en Rabassó" (segons el contracte: "la segona capella enfront a mà esquerra per lo portal major"), que després fou dedicada a sant Esteve, a l'església de Sant Joan de Valls. El pintor va lliurar 30 lliures al fuster en rebre l'encàrrec del retaule. Era una obra que Cristòfor de Moya havia dissenyat prèviament, ja que s'especifica: "el coronament conforme deboxara lo pintor".¹¹² Fou substituït per un retaule barroc el 1700, tallat conjuntament per l'escultor reusenc Francesc Sans i pel vallenc Pere Pau Vinyals, que fou daurat per Joan Pau Ferrer i el seu fill Jaume Ferrer en 1717.¹¹³

Biografia. Cristòfor (o Cristóbal) de Moya. Pintor aragonès, originari de Calataiud i actiu al Camp de Tarragona entre l'any 1580 i el 1582. Pinta, firma i data un retaule al monestir de Santes Creus (1580). **Després de 1581 va pintar el retaule de**

¹¹⁰ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703. Vegeu l'Apèndix documental, document núm. 2.

¹¹¹ MORAGAS, 1934, p. 287-288. CAPDEVILA, 1935, p. 115. *Diccionari Ràfols*, II, p. 696. MATA, 2005, p. 326-329.

¹¹² Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

¹¹³ MORAGAS, 1927, p. 13. VENTURA, 1984, p. 23. FABRA, II, 1985, p. 5.

la capella de Gabriel Rabassó, a Sant Joan de Valls. Va pintar, signar i datar el retaule del Roser de Vimbodí (1582). El 1583 apareix documentat a Saragossa, al taller del pintor Roland de Mois.¹¹⁴

8. Vidriers

ANTONI VAQUER

11 de juliol de 1702. Contracte entre la vila de Valls i Antoni Vaquer, mestre vidrier habitant de Tarragona, per arreglar uns vitralls de l'església de Sant Joan de Valls. Per un total de 88 lliures, havia de fer el següent: "adobar les vidrieres majors", "la Ho major" (el vitrall de la rosassa), la vidriera de la capella del Santíssim Sagrament, i dues vidrieres de damunt del cor "ab dibuix i color que requereix la obra".¹¹⁵

Biografia. Antoni Vaquer. Vidrier d'origen francès, originari de Sainte-Colombe, establert a Tarragona. Treballà als vitralls de la sagristia de la capella del Santíssim Sagrament i de l'arxiu, a la catedral (1701). **Contractà la restauració dels vitralls de la rosassa i de dues vidrieres del cor, a Sant Joan de Valls (1702).** El mateix any obtingué l'ofici de vidrier a la catedral de Tarragona. El 1704 establí capitulacions matrimonials amb Maria Josepa Macip, de Valls, filla d'un argenter de Múrcia. Treballà als vitralls de la capella de Sant Miquel, a la catedral (1721).¹¹⁶

9. Altres notícies

15 de març de 1703. Valls. Capitulació entre la confraria dels sastres de Valls i Guillem Vilar, botiguer de teles de la mateixa població, segons la qual aquest els faria lliurament del misteri processional del "Sant Christo en la columna" que tenia a casa seva, amb la finalitat que sortís a la processó de Dijous Sant. Tanmateix, Guillem Vilar expressà la seva voluntat de retenir el misteri fins que la confraria fes fer un retaule on col·locar-lo.¹¹⁷

10. Apèndix documental

DOCUMENT NÚM. I

Valls, 28 d'octubre de 1593

Capitulació firmada entre el pintor Lluís Martínez i els confreres de la confraria de Sant Marc o dels sabaters de Valls per a la pintura i el daurat d'un retaule destinat a la capella que la confraria tenia a l'església parroquial.

¹¹⁴ Diccionari Ràfols, II, p. 804. MATA, 2005, p. 354-357.

¹¹⁵ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

¹¹⁶ MORAGAS, 1934, p. 292. MORAGAS, 1935, p. 62. CAPDEVILA, 1935, p. 75. Diccionari Ràfols, III, p. 1320. AINAUD; VILA-GRAU; VIRGILI; COMPANYYS; VILA I DELCLÒS, 1992, p. 189, 190, 219.

¹¹⁷ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

Quepitulació feta entre los confreres de la confraria del gloriós Sant March / que son los sabates della present villa de Valls entre lo Sor. Martines pintor / sobre que avem tractat de donarli a pintar lo retaule que tenim en / la esglecia parroquial de dita villa y es lo que avem tractat. Son aquests / pactes segents.

Primo avem tractat y mes som concordats de pintar / lo retaule y mes te promes y bons y avinguts de pintarlo per cent ducats / dich cxx lls. Primo volem que lo dit retaule / que sie pintat aloli y les collós fines aont es lazzur y cendra de / azur carmin fi y totes les altres colós que sien nesesaris que cien totes / fines y conforme l'art requereix y lor fi y bolem que les columnes estigen totes daurades tant/be davant com derere per tot lo que requereix estar daurat que estiga de or fi. Y tant be nos te promes que sempre que sera pintat y nons / agrade es content que sie judicat per lo Senyor Isach o per lo pintor que / nosaltres volrem y que sempre y quant lo dit retaule / sera acabat y assentat en son lloch per [...] seran los confreres o ma/jor de part de aquells sia mirat per estar asentat y rebut. Dits / confreres prometen de donar y pagar al dit Sor. Luys Martines / los dits cent ducats ab totes obligacions devant de dita confraria / y dels confreres de aquella promet de llur propri [...] y sub/missio de qualsevol altres.

Item ab altre capitol lo dit Sor. Martines conve y en bona fe / promet a la dita confraria de Sant March y als confreres de aquella / que de assí al dia y festa del gloriós S. March primer vinent / de 1594 fara y acabara ab tot compliment com conve y a ses / costes y despeses donara bo y rebedor / lo dit retaule. Y lo fuster quel asentara lo dit retaule lo hage de pagar dita confraria y si al temps que lo dit retaule se asentara per lo dit fuster si / es tranca alguna cosa que lo dit Martines lo hage de adobar a ses propries / despeses.

Item es pactat entre dites parts que si a cas lo dit retaule haura desser / judicat y estimat y sil stimara y judicara mes amunt dels dits cent / ducats quell dit Martines es content y vol que totes les millores sien y les do/ne gratis a la dita confraria del glorios St. March. Axi promet / dit Sor. Martines que pintara dos scuts als costats de les parets quant / estara assentat lo dit retaule y per lo matex si mancha dels c ducats sera sti/mat dit retaule dit Martines lo hage de ferlo a la dita confraria. Item es pactat y concordat entre dites parts que ell dit Martines / promet de pintar en los taulons de dit retaule les histories que / los dits confreres volran y tot lo demunt. Ell dit Sr. Luys / Martines promet a la dita confraria de attendrer y complir tot lo demunt / dit sens falta dilationi sensa alguna [...] ab totes obligacions de bens y [...] tant de llur propri / [...] ab submissio [...] totes les dites parts. Item ab altre capitol los dits confreres prometen al dit Sor. Martines de / donarli un lloch y estansa a comodació obs de pintar lo dit re/taule tant solament.

Testes sunt Ludovici Martines ex una parte. Joannis Folch, Ber/nardi Flanic, Michaelis Folch, Anthony Cervera, Onophrius Alcover / Michaelis Ciurenay, Bartolomei Minguell, Joannis Michel, Pauli Alonso juror ex altera parte. Guillem [...], Honofrius Mallol [...] et Joannes Fores testor [...]. ville de Vallibus.

Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

DOCUMENT NÚM. 2

Valls, 12 de febrer de 1606

Capitulació firmada entre el pintor Lluís Martínez i els habitants d'Esblada per a la pintura i el daurat d'un retaule dedicat a sant Jaume.

Per raho de les coses devall scrites a fer del pintor / per fer lo retaule sots invocacio de St. Jaume per obs de la / iglesia del lloch de Lasblada es estada feta pactada / fermada y jurada la Capitulació següent entre en / Thomas Torrent jurat del lloch de Asblada y en Pere / Soler del dit lloch de Asblada de una part y M^o Luys Martines pintor de la vila de Valls la qual es del tenor següent.

Primerament lo dit M^o Martines a ses costes y despeses / se obligue de pintar un retaule de St. Jaume ab ses / histories per a la yglesia de Asblada so es aquelles histo/ries de S. Jaume les que mes convindra a la vida y martyri / de St. Jaume les quals an de star pintades al oli y totes / ben fines y no gens misturades ni falses.

Item ha de fer las mollures y columnes y pastera de / dit retaule ab la figura de St. Jaume. Que estigue tot / ben daurat de or fi y entre lor de blau o color / convinga a la talla y obra de dit retaule y / lo dit retaule sie daurat y sgrefiat la figura de St. / Jaume y tot asso ha de star daurat molt be de or fi, colors fines y ben enguixat de modo que sie deguda y ben acabada a loly y pratiga [sic] de tot bon pintor per lo / qual preu fet de dit retaule de sos treballs los dits / jurat y singular jove del dit lloch y terme de Asblada / li prometen de donar y pagar al dit M^o Martines segons [...] moneda barc. ara de primer ccc lls. / al dia y festa de Nra. Sra. de Agost prometen de donar / les dites ccc lls. Lo qual retaule promet dit / M^o Martines de donarlo fet y acabat a l'oli al / dia y festa de St. Jaume primer vinent y tambe / si no el dona ben acabat, que sia estimat per homens experts en lo / art a sas costas y despeses.

Demanam y volem que lo retaule stigue be y conforme la / hobra demana so es que stiga ben enguixat y rebosat / y que lo aparell sie bo y stigue ferm que les colors sien / aloli totes fines y no gens misturades ni falses y que alli on / la hobra demane or sie or que no volem gens plata y apres / acolorida semblant or y les stories sien la vida de S. Jaume / so es quant vingué y lo miracle y la degollacio y quant / lo portaven ab los toros y lo de la reyna Loba y lo que / li convingue y que quant sie acabat volem sie iudicat sins / aparexera y sie vist per homens del art y sino stara / conforme volem si aura res fals age de fer a ses costes / y lo durlo. Sis gaste lo age de adobar a ses costes / y lo a de venir a posar y asentar perque volem sie expri/mat o que done tres mans de color o al modo dos perque nos convenge conforme dell confiam o fara be.

Les pages son ara una y l'altra a Nra. Sra. de agost.

Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC). Impremta Castells. Sèrie notaris. 1563-1703.

DOCUMENT NÚM. 3

Reus, 13-XI-1628

Concòrdia entre Elisabet Vicens, vídua de l'escultor Agustí Pujol II, i els escultors Antoni Tremulles I i el seu fill, Josep Tremulles, per a l'acabament de les feines d'escultura i talla que havien quedat pendents al retaule major de Vilalba Sasserra (Vallès Oriental) a la mort d'Agustí Pujol, més la imatge d'una santa madrona per a una ermita, feina que també s'havia compromès a fer Agustí Pujol. Elisabet Vicens es compromet a pagar-los per tot 190 lliures.

Die 13 novembris 1628. In vila de Reus cam. et dioc. Tarracone.

En nom de Nostre Senyor sie Amen.

Concordia feta per y entre la seniora Elisabet Visenta viuda relictà deixia de Mosen Agustí Pugiol escultor y Antoni Tremulles y Joseph Tremulles son fill aserga de acabar lo retaule magior de la iglesia parroquial de la vila Vilalba es ab los pactes i condicions segens:

Primo es tractat entre ditas pars que dit Antoni Tremulles i son fill Joseph se obligen a dita seniora Elisabet Visenta en acetar tota la obra que falta acabar a dit retaule be so es lo que tocha a la escultura i tallia que falta com la arquitectura estiga ia feta i la tallia pero les preses que falten de tallia aixi en lo sagrari com en los rematos se obliguen en acabar las que estan prinsipiades i fer las que falten.

Item se obliguen en acabar todas las istorias i figures que falten acabar que ia estan desbastades de ma del quondam Mosen Agustí Pugiol i fer de nou les que no son desbastades les quals istories i figures son les que aqui van apuntades.

Primo dos quadros que ia estan desbestats de ma de dit senyor Pugiol lo un lo lavatori que feu Cristo a Sant Pere i demes apostols laltre la sena que feu Cristo ab los apostols i estos son los pedestals.

Mes per lo primer cuerpo a la pastera magior un sant Llorens que ia esta desbastat de ma del dit Pugiol i los dos quadros que tambe estan desbastats de la mateixa ma. Mes en lo segon cuerpo sea de acabar una figura de la Concepció que ia esta desbastada de ma de dit Mosen Pugiol i dos quadros lo u que ia esta desbastat laltre que sea de fer de nou com no estiga ia encara desbastat. Mes sea de acabar un Cristo, Sant Joan i Maria que ia estan avant.

Mes sean de acabar quatre figures que ia les dues estan casi acabades les altres dues son desbastades que son Sant Blai i Sant Ramon i Santa Madrona i Santa Barbara que son per rematar lo retaule.

Mes se tenen de fer quatre figures noves les quals son les segens un Aron y Melquisedech per lo sagrari del tamaini que convindra i una resurrecció per una pastereta que ia al remato del sagrari.

Mes sea de fer de nou una Santa Madrona que Mosen Pugiol prometé fer per una armita de sis pams.

I dit Antoni Tremulles y Joseph Tremulles se obligen a dita seniora Visenta en acabar dita obra per i de asi a buit mesos contados del dia ques fermara [...] bona

y rebedora a giudici de oficials an condissio que en cas de visura dits Tremulles no entrevenen en ningun cas sols promet que sempre que indicaran que en la feina que dits Tremulles auran feta i acabada i aura falta las adobara fins estiga ab sa deguda perfició a ses costes i per [...] obligaran tots sos bens.

Item dita seniora se obliga a pagar a dits Antoni Tremulles y Joseph Tremulles per lo quest preu de acabar dita obra i retaule i sagrari la suma i cantitat de sent i noranta lliures moneda barcelonesa pagadores quant comensara la obra noranta lliures les quals li te consignades a dita vila los restants cent quan la obra estiga feta i asentada i rebuda a dita seniora les quals li promet dita consignar sobre dita vila del diner que resta de dita obra i dita seniora se obliga en ferli donar la fusta para les peses que falten i figures que se an de fer com estan obligades a son marit.

Et ideo dicte partes laudantis gratis etc. per se etc. convenerunt etc. Et bona fide promiserunt pars parti predicta omnia et singula attendere etc. et pro Predictis etc. obligarunt pars parti etc. omnia et singula bona sua et cuiuslibet heorum Insolidum mobilia et in mobilia etc. renuntiorunt proprio pro suo etc. submiserunt se et bona sua et [...] heorum susolidum etc.

Testis etc. Monserratus Monlleó et Franciscus Casals cultores ville de Vilalba.

IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

DOCUMENT NÚM. 4

Reus, 5-XII-1659

Capitulacions entre Antoni Tremulles i Torres, escultor de Vilafranca del Penedès, i els procuradors de la confraria de Nostra Senyora del Dulcíssim Nom de Jesús de Reus, per a la realització d'una peanya processional. L'escultor havia presentat prèviament un disseny. El preu convingut foren 50 lliures.

Die quinta mensis desembris anno Anativitate Domini, millessimo sexmo. quinquagesimo nono in villa de Reus Campi et dioc. Tarracone receptum.

En nom de Nostre Senyor Deu etc.

Per raho y occasio de la fabrica de la peanya baix escrita es feta avinensa per y entre Antoni Tremuyes escultor de Vilafranca del Panadés, Bisbat de Barcelona de una part y Sebastià Valls y Joan Aguader fadrins lo any present Procuradors de la Confraria de Nostra Senyora del Dulcíssim Nom de Jesús de la Vila de Reus de part altre per y entre dites parts son vinguts a la avinensa y concordia capitulacions y pactes avall scrits y següents. Primerament dit Antoni Tremuyes conve y en bona fe promet als dits Procuradors de dita Confraria del Dulcíssim Nom de Jesús que ell farà y fabricarà una peanya conforme la trassa ha ensenyada dit Tramuyes exceptat que noy ha de fer dos angels, y un Niño Jesus que y ha en la dita trassa la qual peanya ha de tenir quatre palms a tots quadros y tres palms y mig de alsada poch mes o manco tant de amplaria com de alsada y asso promet fer de assí al dia de Pasqua del Sperit Sant primer vinent possat en la vila de Reus a sos propis gastos obra bona y rebedora a coneguda de dos officials de dit offici.

Item los dits procuradors convenen, y en bona fe prometen donar y pagar al dit Antoni Tramuyes per la fabrica de dita peanya mans y bestretas cinquanta lliures moneda barcelonesa lo die que aportarà la dita obra acabada y posada a tot junt.

Et ideo dicte partes promisserunt predicta attendere complere et observare sine dilatione & cum omnibus obligationibus necessario obligatione bonorum dicti Antonii Tramuyes et bonorum dicte Confratrie & juramentum & Actum &.

Testes sunt Joannes Compte et Josephus Boria negociatores ville de Reus.

IMMR. Museu Salvador Vilaseca de Reus. Fons Salvador Vilaseca Anguera.

11. Bibliografia

AINAUD I DE LASARTE, J.; VILA-GRAU, J.; VIRGILI, M. J.; COMPANYYS, I.; VILA I DELCLÓS, A.: *Els vitralls del monestir de Santes Creus i la Catedral de Tarragona*. (Corpus Vitreorum Medii Aevii). Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1992.

Alba daurada. *L'art del retaule a Catalunya: 1600-1792 circa*, ed. J. Bosch i Ballbona, (catàleg de l'exposició, Museu d'Art de Girona, 15 de juliol al 10 de desembre de 2006). Generalitat de Catalunya / Museu d'Art de Girona. Girona, 2006.

ALSINA I GEBELLÍ, J.: *El convent de Sant Francesc de Reus (1488-1835)*. Ed. Rosa de Reus, 62. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1985.

BASSEGODA NONELL, J.: *La arquitectura profanada. La destrucción sistemática del patrimonio arquitectónico religioso catalán (1935-1939)*. Colección Cataluña Prisionera. Ed. Mare Nostrum. Barcelona, 1990.

BOSCH, J.: *Els Agustí Pujol i l'escultura a la Catalunya del seu temps*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona, departament d'Història de l'Art. Barcelona, 1994.

BOSCH, J.; GARRIGA, J.: *El retaule de la Prioral de Sant Pere de Reus*. Assaig 55. Edicions del Centre de Lectura / Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Reus, 1997.

CAPDEVILA I FELIP, S.: *La Seu de Tarragona. Notes històriques sobre la construcció, el tresor, els artistes, els capitulars*. Biblioteca Balmes. Barcelona, 1935.

CRUAÑES I OLIVER, E.: *El llibre de l'Arboç*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1985.

Diccionario biográfico de Artistas de Cataluña desde la época romana hasta nuestros días. Ed. Milla, Barcelona, 1951, 3 vol.

DOMINGO BLAY, J.M.: "Artistes i artesans de Reus", *Semanario Reus* 1.043. Reus, 1972.

DORICO I ALUJAS, C.: "Els escultors sarraïlencs de la família Espinalt i les seves obres, Aplec de Treballs. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà 16. Montblanc, 1998, p. 71-118.

FABRA I SALVAT, M.E.: "Confraries i gremis de la ciutat de Valls. I", *Quaderns de Vilaniu* 7. Valls, 1985, p. 3-18.

- FABRA I SALVAT, M.E.: "Confraries i gremis de la ciutat de Valls. II", *Quaderns de Vilaniu* 11. Valls, 1987, p. 43-67.
- FUGUET, J.: "Els escultors Espinalt de Sarra i el retaule de Sant Victorià de Barberà de la Conca", *Aplec de Treballs. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà* 3. Montblanc, 1981, p. 269-277.
- GRAU I PUJOL, J. M.; PUIG I TÀRRECH, R.: "La darrera obra de l'escultor Llàtzer Tramulles: el retaule major de Sant Andreu de la Selva del Camp (1704-1711)", *Quaderns d'Història Tarraconense* X. Tarragona, 1990, p. 123-142.
- . "La nissaga dels escultors Espinalt, de Sarra, i la seva producció artística. Algunes aportacions", *Quaderns d'Història Tarraconense* VIII, Tarragona, 1989 p. 75-93.
- MADURELL I MARIMON, J. M.: "Notes sobre dos retaules de l'altar major de Santes Creus", *Memorias del Archivo Bibliográfico de Santes Creus*, fascicle segon. Santes Creus, 1948, p. 53-66.
- MARTINELL, C.: *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya. Vol. 10: Els precedents. El primer barroc (1600-1670). Vol. 11: Barroc salomònic (1671-1730). Vol. 12: Barroc acadèmic (1731-1810)*. Ed. Alpha. Barcelona, 1959-1963.
- MARTÍNEZ SUBÍAS, A.: "Magí Ferret. Creu processional"; "Magí Ferret. Custòdia processional", *Pallium. Exposició d'Art i Documentació*, Catedral de Tarragona / Diputació de Tarragona. Tarragona, 1992, p. 207, cat. 162; p. 208, cat. 163.
- MASSANELL I ESCASSANS, A.: "Els artistes vilafranquins: pintors, escultors, dauradors (segles XV al XVII)", *Miscel·lània Penedesenca. Institut d'Estudis Penedesencs* I. Sant Sadurní d'Anoia, 1978, p. 95-117.
- . "Escultors a Vilafranca (1590-1678)", *Miscel·lània Penedesenca. Institut d'Estudis Penedesencs* VIII. Sant Sadurní d'Anoia, 1986, p. 159-188.
- MATA DE LA CRUZ, S.: *La pintura del cinc-cents a la diòcesi de Tarragona (1495-1620)*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 2005.
- MATA DE LA CRUZ, S.; PARÍS FORTUNY, J.: *Els Bonifàs, una nissaga d'escultors*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 2006.
- MORAGAS, F. DE: "Artistes de Reus que consten en documents dels arxius de Valls", *Revista del Centre de Lectura* 165. Reus, 1927, p. 13.
- . "L'art, els artistes i els artesans de Valls", *Estudis Universitaris Catalans* XIX. Barcelona, 1934, p. 281-321; XX, 1935, p. 50-68.
- OLESTI TRILLES, J.: *Diccionari biogràfic de Reusencs*. 2 vol. Ajuntament de Reus. Reus 1991 (vol. 1), 1992 (vol. 2).
- PIÉ I FAIDELLA, J.: *Annals inèdits de la vila de la Selva del Camp de Tarragona*. (1a ed. 1899-1914), reedició facsímil. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1984.

- PLANS, S.: "El taller del daurador Esteve Gaixet a Santa Coloma de Queralt (s. XVII)", *Recull. Associació Cultural Baixa Segarra* 4, Santa Coloma de Queralt, 1993, p. 127-161.
- RIBAS I VALLESPINOSA, E.: *Monografia de la iglesia parroquial de Sant Joan Baptista de la ciutat de Valls*. Impremta Castells. Valls, 1915.
- ROVIRA I GÓMEZ, S.-J.: "Els escultors Domènec i Salvador Rovira i Alcover: 1679-1709", *Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs* 56. Alcover, octubre-desembre, 1991, p. 18-21.
- . "Les esglésies i els rectors d'Altafulla", *Estudis Altafullencs* 3. Altafulla, 1979, p. 91-111.
- . "Notícies d'artistes del set-cents aveïnats a Reus", *Quaderns d'Història Tarraconense* X. Tarragona, 1990, p. 143-149.
- . "Notícies d'artistes setcentistes tarragonins", *Recull Josep Maria Jujol i Gibert (1869-1949)*, Estació de Recerca Bibliogràfica i Documental "Margalló del Balcó". Tarragona, 1999, p. 147-153.
- . "Notícies de dos artistes reusencs setcentistes que treballaren a l'Església Parroquial d'Altafulla", *Estudis Altafullencs* 14. Altafulla, 1990, p. 19-21.
- SERRA VILARÓ, J.: "Notas sobre procesiones y cruces procesionales", *Boletín Arqueológico* fasc. 31-32. Tarragona, juliol-desembre, 1950, p. 183-192.
- TOMÁS ÀVILA, A.: *El culto y la liturgia en la catedral de Tarragona (1300-1700)*. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1963.
- TRIADÓ, J. R.: "Escultura moderna", *Escultura moderna i contemporània (Art de Catalunya / Ars Cataloniae, 7)*. L'isard. Barcelona, 1998, p. 12-127.
- VENTURA I SOLÉ, D.: *Jaume Pons i Monravà. Artista-pintor (Valls, 1671-1730)*. Gràfiques Moncunill. Valls, 1988.
- . "Relacions artístiques entre Valls i Altafulla durant el segle XVIII", *Estudis Altafullencs*, 13. Altafulla, 1989, p. 37-38.
- VENTURA I SOLÉ, J.: *La parroquial església de Sant Joan Baptista de Valls, abans de l'any 1936 (un inventari de mossèn Miquel Grau)*. Impremta Castells, Valls, 1984.
- VICENTE IBÁÑEZ, J.: "L'escultor Josep Tramulles a Santa Coloma de Queralt: 1635-1637", *Recull. Associació Cultural Baixa Segarra* 4. Santa Coloma de Queralt, 1996, p. 191-206.
- VIDAL I SOLÉ, M.: "Documents per a la història de la pintura catalana del s. XVII", *Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989-I, vol. II, p. 453-463.
- . "L'escultor Antoni Tremulles (c. 1570-c. 1640)", *El Barroc català. Actes de les Jornades celebrades a Girona els dies 17, 18 i 19 de desembre de 1987* (a cura d'A. Rossich i A. Rafanell). Barcelona, 1989-2, p. 265-269.

VIDAL I SOLÉ, M.: "Notícia sobre artistes de l'arquebisbat de Tarragona. S. XVII-XVIII", *Quaderns d'Història Tarraconense* IX. Tarragona, 1990-1, p. 185-189.

———. "El retaule major del convent de Sant Domènec i altres obres", *Quaderns d'Història Tarraconense* IX. Tarragona, 1990-2, p. 145-161.

VILASECA ANGUERA, S.; VILASECA BORRÀS, M. L.: *Museo Municipal de Reus. Guía*, Ministerio de Educación Nacional. Publicaciones de la Dirección General de Bellas Artes. Madrid, 1963.

VILASECA BORRÀS, M. L.: "La custodia de la iglesia de San Pedro de Reus y Magí Ferret", *Reus* 165. Reus, 1955, p. 8.

———. *El gremi de blanquers i assaonadors de Reus*, Associació d'Estudis Reusencs. Edicions Rosa de Reus 7. Reus, 1954.

———. "El misteri dels pagesos tiene dos siglos y medio y fue dorado por Joan Pau Farré en 1719", *Semana Santa 1965. Agrupació d'Associacions de Setmana Santa*. Reus, 1965, p. 41-43.

———. "Notas de Archivo. XIII. La capilla de la Epifanía en el convento de San Francisco", *Reus. Semanario de la ciudad* 200. Reus, 11 de febrer de 1956.

———. *El Reial Col·legi d'Argenters de Reus i els seus antecedents*, Associació d'Estudis Reusencs. Edicions Rosa de Reus 45. Reus, 1970.